

BOSNA I HERCEGOVINA

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE

**SEDMI PERIODIČNI IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE
O PRIMJENI UN KONVENCIJE PROTIV TORTURE I DRUGIH SUROVIH,
NELJUDSKIH ILI PONIŽAVAJUĆIH POSTUPAKA ILI KAZNI
SA PRATEĆIM ANEKSIMA 1 - LISTA PITANJA I 2 - STATISTIČKI
PODACI**

**REFERENTNI PERIOD:
JANUAR 2017. – DECEMBAR 2021. GODINE**

**ODGOVORI INSTITUCIJA U BOSNI I HERCEGOVINI NA LISTU PITANJA UN
KOMITETA PROTIV TORTURE
(SEDMI PERIODIČNI IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE)¹**

1. U institucijama koje u nadležnosti imaju lišavanje lica slobode, u svakom slučaju postoji prostorija za zadržavanje tih lica i razgovor sa advokatom. Policajac koji preuzima osobu lišenu slobode, dužan je obavijestiti njenu porodicu, pozvati ljekara po potrebi i advokata, što se evidentira u za to namijenjene knjige. Policajac podliježe sankciji (disciplinskoj i krivičnoj kazni) ukoliko ne postupi po gore navedenom, jer u svim kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova vrijedi nulta tolerancija po pitanju zlostavljanja. Trenutno se radi na uspostavljanju audio i video nadzora u gore navedenim prostorijama, shodno zakonskim odredbama, u cilju vođenja intervjua i sprečavanja zlostavljanja.

U okviru Prijedloga zakona o izmjeni i dopuni Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH, koji se trenutno nalazi u parlamentarnoj proceduri, predviđeno je da ova institucija, kao finansijski neovisna, bude odgovorna za nacionalni preventivni mehanizam za prevenciju torture i drugih okrutnih, nehumanih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja. Predstavnici Odjeljenja za praćenje ostvarivanja prava lica lišenih slobode ove institucije redovno vrše posjete brojnih kazneno popravnih ustanova u BiH i vrše monitoring nad licima lišenim slobode u zatečenom stanju. Zapažanja se objavljuju periodično u specijalnim izvještajima, i u skladu sa preporukama Komiteta.

Članovi 1 i 4

2. U FBiH, trenutno je u izradi novi Krivični zakon FBiH od strane Radne grupe koju je oformio federalni ministar pravde, a koji predviđa navedene izmjene.

U BD BiH, izmjenama i dopunama Krivičnog zakona² u okviru krivičnog djela “Mučenje i drugi oblici surovog i nečovječnog postupanja” propisano je, između ostalog, da će se kazniti kaznom zatvora od 1 do 8 godina službeno lice u institucijama BD BiH ili bilo ko drugi ko djeluje u svojstvu službenog lica po naredbi, na podsticaj ili sa izričitim ili prećutnim pristankom, a ko nanese drugom fizičku ili duševnu bol ili patnju, sa ciljem dobivanja informacije ili priznanja od njega ili trećeg lica, ili da ga kazni za počinjenje krivičnog djela.

U RS, 15.07.2017. godine je usvojen novi Krivični zakonik RS³ koji u članu “Zlostavljanje, mučenje i dr. neljudsko i ponižavajuće postupanje” propisuje da će se kazniti novčano ili zatvorom do dvije godine onak ko zlostavlja drugog ili mu vrijeđa dostojanstvo; kaznit će se zatvorom od 6 mjeseci do 5 godina onaj ko primjenom sile, prijetnje ili na drugi nedozvoljen način drugom nanese veliku bol ili tešku patnju sa ciljem da dobije priznanje, iskaz ili obavještenje, ili da se on ili drugo lice zastraši ili nezakonito kazni ili to učini iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kojem obliku diskriminacije; i kaznit će se zatvorom od 1 do 10 godina službeno lice koje navedena djela učini u vršenju službe.

¹ Izvještaj je sačinjen u Interresornoj radnoj grupi koju su činili predstavnici institucija sa svih nivoa vlasti relevantnih za tematiku Izvještaja. Budući da je Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine svoje odgovore na listu pitanja Komiteta dostavilo sa nekoliko mjeseci kašnjenja, kada je Izvještaj već bio pred kraj procedura prikupljanja pozitivnih mišljenja i slanja na usvajanje na sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, uzimamo pravo da te odgovore VSTV-a BiH iskoristimo prilikom usmene odbrane Izvještaja pred Komitetom;

² “Službeni glasnik BD BiH” broj 50/18;

³ „Službeni glasnik RS“ broj 64/17;

U radu sa licima lišenim slobode se postupa u skladu sa Ustavom, te pravima iz Zakona o krivičnom postupku i Zakona o prekršajima, te Uputstva o postupanju sa licima lišenim slobode. O istom se kontinuirano vrše obuke policijskih službenika i naglašena je “nulta tolerancija”, odnosno sankcionisanje u slučaju nedozvoljenog ponašanja.

Istim Zakonom je predviđeno krivično djelo “Prisilni nestanak”, koje propisuje kaznu zatvora od 1 do 10 godina za službeno lice u institucijama BD BiH ili bilo ko drugi ko drugo lice zatvori, drži zatvoreno ili ga na drugi način liši slobode kretanja i pri tome odbije da prizna da ga je lišilo slobode ili skriva informacije o sudbini ili lokaciji tog lica, stavljajući ga tako izvan zaštite zakona. Istom kaznom kaznit će se pretpostavljeni ovih lica koji je znao ili svjesno zanemario da je njegov podređeni počinio naprijed navedeno krivično djelo, i nije poduzeo mjere da isto spriječi.

Član 2

3. Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u BiH⁴ je zagarantovano da pritvorenci u praksi uživaju sva prava od trena lišavanja slobode, od pristupa advokatu ili pravnoj pomoći, do pregleda medicinske sestre po prijemu, a ljekara u roku od 24 sata. Službenici su dužni sačiniti zapisnik sa svim relevantnim informacijama o lišenju slobode, uključujući trenutno zdravstveno stanje, da li je upotrijebljena sila prilikom lišenja slobode i sa kojim razlozima. Lice se obavještava o razlozima lišenja slobode, poučava o pravu na branitelja, pravu da o lišenju bude upoznata porodica i konzularni službenik. Omogućen im je i razgovor sa inspektorom, državnim ombudsmanom, nadležnim državnim i regionalnim sudom, odvjetnikom po svom izboru, uz prisustvo službenog osoblja zavoda. Mogu pisati pisma i zatvarati ih u kovertu koje nijedan službenik ne smije otvoriti. Pritvorena/zatvorena osoba ima otvoren liječnički karton u koji se unose sve promjene.

Prostorija za smještaj osoba lišenih slobode mora imati najmanje 6m², sa adekvatnim osvjetljenjem, grijanjem, ventilacijom, ugrađenim krevetima za odmor sa prekrivačima i sanitarnim čvorom, i svima je dostupna hrana i piće u odgovarajućim intervalima.

U FBiH, Federalna uprava policije u svom radu postupa po važećim propisima⁵ i implementira priručnik „Ljudska prava lica lišenih slobode u policijskom pritvoru“ donesen u okviru projekata o jačanju principa tretmana lica lišenih slobode na osnovu ljudskih prava, evropskih standarda i najbolje prakse u BiH od strane Vijeća Evrope.

U kantonalnim MUP-ovima se dosljedno primjenjuju naprijed navedena pravila u skladu sa važećim kantonalnim propisima, uključujući MUP KS⁶.

4. Preuzete mjere u referentnom periodu su se provodile kroz stavljanje u funkciju novog Državnog zatvora, čime su prošireni kapaciteti i stvoreni uslovi za podizanje standarda i kvalitete izvršenja kazne zatvora i mjere pritvora. Ministarstvo pravde BiH i Sektor za izvršenje krivičnih sankcija i rad kaznene ustanove su u tom smislu osigurali da Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH postupa u skladu sa načelima koji se odnose na status državnih institucija za unapređenje i zaštitu ljudskih prava (Pariška načela), kao npr. da su se žalbe osoba lišenih slobode upućene Ombudsmenu, na najozbiljniji način razmatrale i da su se

⁴ „Službeni glasnik BiH“ broj 22/16;

⁵ Zakon o krivičnom postupku FBiH i Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, prema licima lišenih slobode broj 1154 od 16.09.2015. godine;

⁶ Zakon o krivičnom postupku FBiH, Zakon o prekršajima FBiH, Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH, Zakon o policijskim službenicima KS, podzakonski akti MUP KS i to: Uputstvo o postupanju sa osobama lišenim slobode, izmjene Uputstva o postupanju sa osobama lišenim slobode, Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo prilikom obavljanja policijskih poslova i primjene policijskih oblaštenja, i dr.;

u potpunosti ispoštovali kako Zakon o ombudsmenu, tako i drugi propisi iz područja izvršenja kaznenih sankcija.

U FBiH, Federalno ministarstvo pravde učestvovalo je u radu Radne grupe koju je formiralo MLJPI BiH, a koja radi na Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu BiH. Informaciju o radu Radne grupe zaključkom je podržala i Vlada FBiH.

5. U oblasti ravnopravnosti odnosno zaštite prava žena u proteklom periodu usvojen je treći Akcioni plan za provođenje UNSCR 1325 „Žene, mir, sigurnost“ u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022., prepoznat na lokalnom-regionalnom-globalnom nivou što pokazuje činjenica da je na Samitu ministara inostranih poslova zemalja G7 Evropska unija izabrala da saraduje sa ARS BiH.

ARS BIH od 2017. godine provodi projekat "Jačanje kapaciteta institucija za rješavanje rodno zasnovanog nasilja u BiH" koji doprinosi implementaciji Istanbulske konvencije, a rezultirao je sa pet sektorskih analiza (pravni okvir, zdravstvo, socijalna zaštita, specijalizovane usluge podrške žrtvama, oblast prikupljanja podataka) o usklađenosti sa Istanbulskom konvencijom. Pokrenuta je i izrada analize kapaciteta sektora pravosuđa za provedbu Istanbulske konvencije. Iz pomenutog projekta, krajem 2018. godine, dodijeljeno je 160.000KM za devet nevladinih organizacija za efikasniju prevenciju i zaštitu žrtava rodno zasnovanog nasilja.

Od 2015. kada je usvojena Okvirna strategija za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u BiH za period 2015. - 2018., provedene su brojne aktivnosti, a posebnu pažnju zavređuju promotivne aktivnosti u okviru Međunarodne kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ i implementacija 9 projekata finansiranih od strane Američke agencije za međunarodni razvoj („USAID“), koji se odnose na poboljšanje pristupa prevenciji i zaštiti za žrtve rodno zasnovanog nasilja i analizu pravnog okvira, standarda specijalnih usluga podrške žrtvama, sektora zdravstva, sektora socijalne zaštite i analiza mogućnosti uspostavljanja sistema za prikupljanje i analizu podataka o rodno zasnovanom nasilju.

Nasilje u porodici predstavlja krivično djelo, u skladu sa važećim krivičnim zakonima donesenim na nivou oba entiteta i BD BiH, te se kao takvo istražuje i procesuirao od strane pravosuđa BiH, čiji nosioci pohađaju ciljne obuke kroz Programe entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužilaca, sa ciljem upoznavanja sa ovom kompleksnom problematikom.

U skladu sa raspoloživim podacima, došlo je do smanjenja broja neriješenih predmeta, koji se vode po predmetnom krivičnom djelu za 5% u poređenju sa brojem takvih predmeta, riješenih 2015. godine.

U FBiH, Vlada FBiH je u 2018. godini usvojila Akcioni plan za razvoj poduzetništva žena 2018-2020. i Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period 2018-2020.

U okviru implementacije Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici FBiH (2013-2017) i Akcionog plana za provedbu navedene Strategije za period 2018-2020., provode se programi zapošljavanja i podrške zapošljavanju teže zapošljivih grupa, između ostalog i žrtava nasilja u porodici. Od 2015. uspostavljen je oblik i način vođenja evidencija u oblasti nasilja u porodici kroz elektronsko vođenje podataka, a do kraja 2017. su provedena tri ciklusa edukacije policijskih službenika, uposlenika u centrima za socijalni rad, i predstavnika nevladinih organizacija. MUP FbiH je donio izmjene Pravilnika o načinu provođenja mjera za počiniocima nasilja u porodici koje su u nadležnosti policije što će omogućiti dalji razvoj elektronskog načina prikupljanja podataka.

Parlament FBiH je usvojio Zakon o dopunama Zakona o zaštiti nasilja u porodici kojim se uvodi institut osobe od povjerenja, što je od posebnog značaja za unapređenje prava žrtava. U

okviru izmjena i dopuna Krivičnog zakona FBiH predviđeno je njegovo usklađivanje sa Istanbulskom i Lanzarote konvencijom.

Federalna uprava policije nije zaprimila žalbe/prijave i nije vodila istrage u slučajevima rodno zasnovanog nasilja. Razlog neprijavljivanja ovakvih slučajeva ovoj Upravi je činjenica da su najčešći oblici rodno zasnovanog nasilja u nadležnosti kantonalnih policijskih agencija.

Primjenjuje se i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici⁷. Zdravstvene ustanove pružaju zaštitu žrtvama i provode dvije zaštitne mjere u 28 centara za mentalno zdravlje: a) obavezno liječenje od ovisnosti i b) obavezni psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u porodici.

Obuka profesionalaca (do sada 28 njih) za provođenje druge zaštitne mjere provodi se u organizaciji Federalnog ministarstva zdravstva, prema dokumentu: „Psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja u porodici“, koji je rađen za BiH (obuhvata standarde, kao i metodologiju rada sa počiniteljima nasilja).

Federalno ministarstvo zdravstva, u saradnji sa Populacijskim fondom UN (UNFPA) i uz podršku Ambasade Velike Britanije u BiH, u proteklom periodu je razvilo niz dokumenata u oblasti rodno zasnovanog nasilja, što je rezultiralo publikacijom „Resursni paket: „Jačanje odgovora pružaoca zdravstvenih i psihosocijalnih usluga na rodno zasnovano nasilje u mirnodopskim i vanrednim okolnostima, uključujući i seksualno nasilje u konfliktu“, iz februara 2019. Čine je 12 posebnih dokumenata, namijenjenih postupanju zdravstvenih profesionalaca sa žrtvama rodno zasnovanog nasilja, uključujući žrtve seksualnog nasilja i torture u ratu, te obaveze multisektorske saradnje radi osiguranja adekvatnog stručnog postupanja sa žrtvama. Na osnovu ovog dokumenta održano je 67 edukacija sa 1675 zdravstvenih profesionalaca. Razvijen je i generički interni „Protokol o postupanju sa žrtvama rodno zasnovanog nasilja, uključujući žrtve seksualnog nasilja i torture u ratu“ koji sadrži standardne operativne procedure (SOP) za postupanje sa žrtvama u različitim službama u okviru doma zdravlja. Protokol i SOP namijenjeni su domovima zdravlja, a standardne operativne procedure odnose se na put korisnika usluga (pacijenta) unutar sistema zdravstva, prepoznavanje žrtve, pregled žrtve, dokumentiranje rada sa žrtvama, šifriranje i prijavljivanje žrtava rodno zasnovanog nasilja. Interni mehanizam koordinacije unutar doma zdravlja ima za cilj da ojača odgovor sistema zdravstva na prava i potrebe žrtava, čime se ujedno jača i uloga zdravstvenog sektora u ukupnoj zaštiti žrtava.

Protokoli i SOP-ovi su prihvaćeni u više domova zdravlja na području FBiH (Goražde, Odžak, Ključ, Sanski most i dr.) – ukupno oko 80 učesnika je prošlo edukacije o primjeni protokola i SOP-ova. 2019. godine održane su još četiri Radionice namijenjene domovima zdravlja TK i ZDK, čime je obuhvaćeno 13 domova zdravlja (ukupno 57 učesnika). Određeni domovi zdravlja su donijeli svoje Protokole i procedure na bazi generičkih, dok su drugi trenutno u procesu prilagodbe ovog modela zaštite.

Završen je i Priručnik „Kliničko postupanje u slučajevima silovanja“ Federalnog ministarstva zdravstva i UNFPA. Priručnik je rađen na bazi preporuka Svjetske zdravstvene organizacije, UNFPA i UNHCR-a o načinu postupanja sa žrtvama silovanja u sistemu zdravstva. U prilogima se nalazi i prijedlog Standardne operativne procedure za kliničko postupanje u slučajevima silovanja. Procedura je namijenjena bolničkim zdravstvenim ustanovama (sekundarna i tercijarna zdravstvena zaštita), te može biti jednostavno adaptirana prema lokalnom kontekstu i organizaciji svake zdravstvene ustanove pojedinačno. U planu su edukacije za ginekologe i ginkološke sestre po osnovu spomenutog Priručnika, a koje zbog trajanja pandemije nisu mogle biti organizirane u 2021. godini.

U decembru 2021. godine održana je obuka uposlenika Kriznih centara za zaštitu žrtava silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja, a uz podršku ARS BiH. Osigurani su predavači sa međunarodnom ekspertizom u ovoj oblasti, sa ciljem da se predstave ključne uloge

⁷ „Službene novine FBiH“ br. 20/13 i 75/21;

Kriznog centra, njegov značaj u kontekstu navedenih teških krivičnih djela, te važnost pružanja blagovremene i kvalitetne zdravstvene zaštite žrtvama. Radi se o aktivnostima koje su dio Sporazuma o saradnji zaključenog između Federalnog ministarstva zdravstva i ARS BiH, a saglasno kojem se u FBiH uspostavljaju tri krizna centra, i to u Univerzitetском kliničkom centru u Tuzli, Sveučilišnoj kliničkoj bolnici Mostar i Općoj bolnici „Dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo. Formiranje kriznih centara izravno je vezano za ispunjavanje obaveza koje je BiH preuzela po Istanbulskoj konvenciji.

U RS, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite je krajem 2019. godine usvojilo Strategiju za unapređenje skesualnog i reproduktivnog zdravlja (2019-2029.) čiji je jedan od strateških ciljeva „ravnopravnost i informisanost građana u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem i pravima“, te „unaprijeđen klinički menadžment u slučajevima nasilja, sa osvrtom na silovanje, uključujući i vanredne situacije“. Mjere koje su realizovane za ostvarivanje zadatog cilja: razvijen i implementiran Resurski paket za odgovor pružalaca zdravstvenih usluga na rodno zasnovano nasilje, objedinjeni Resursni paket za odgovor pružalaca zdravstvenih i psihosocijalnih usluga, Uputstvo za organizovanje aktivnosti za očuvanje seksualno-reproduktivnog zdravlja, prevenciju rodno zasnovanog nasilja i odgovor na njega u vanrednim situacijama u lokalnim zajednicama i Akcioni planovi za zaštitu seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prevenciju i odgovor na rodno zasnovano nasilje u vanrednim situacijama za 5 lokalnih samouprava.

U BD BiH, mjere protiv svih oblika nasilja nad ženama propisane su Zakonom o zaštiti od nasilja⁸ u skladu s nadležnostima institucija i međunarodnim standardima. Memorandumom o razumijevanju između Tužilaštva, Policije i UNDP BiH, kao i Protokolom o saradnji u oblasti pružanja podrške svjedocima, između Policije BD BiH i Tužilaštva BD od 2013. godine, u Policiji BD BiH od 2021. godine zaposlen je psiholog-saradnik za pružanje podrške svjedocima od momenta prijave do podizanja optužnice, naročito odraslim oštećenima težim krivičnim djelima i obavezno djeci i maloljetnicima u svim predmetima, kao i po ličnom zahtjevu svjedoka, ako je potrebno. Primjenjuje se multisektoralni pristup podrške koji uključuje i saradnju sa svim ostalim relevantnim institucijama na području BD BiH i šire, što je podržano i drugim potpisanim Protokolom – „Institucionalna mreža za pružanje podrške žrtvama/svjedocima na području BD BiH“ 2014., sa nevladinim organizacijama „Gender“ Brčko; „Viva žene Tuzla“, „Udružene žene“ Banja Luka, „Lara“ Bijeljina i druge, kao i sa svim udruženjima na području BD BiH, koji uključuju preživjele žrtve/svjedoke ratnih dejstava 1992.-1995. na području BD BiH.

Od januara do oktobra 2021. godine prijavljeno je 15 slučajeva krivičnih djela „Nasilje u porodici“ od kojih je 12 rezultiralo podnošenjem izvještaja Tužilaštvu BD BiH protiv ukupno 11 lica zbog počinjenog krivičnog djela „Nasilje u porodici“. Dodatno, dva prijavljena slučaja su također riješeni, ali je protiv dva lica podnesen izvještaj Tužilaštvu BD BiH zbog postojanja osnova sumnje da su počinili krivično djelo „Laka tjelesna povreda“ i „Ugrožavanje sigurnosti“. Evidentirane su i tri prijave događaja u kojim se utvrdilo postojanje elemenata krivičnog djela „Nasilje u porodici“. Riješeno je 5 KTA slučajeva, te je protiv 5 lica upućen izvještaj Tužilaštvu BD BiH. Svi počinioci su bili muškarci.

Kantonalni MUP-ovi postupaju po prijavama žrtava i po potrebi smještaju žrtve nasilja smještaju u sigurne kuće i pružaju im psihološku pomoć u vidu zaštitnih mjera, a u saradnji sa kantonalnim centrima za socijalni rad.

U MUP-u ZDK, od 2018.-2020. godine je evidentirano 527 slučajeva nasilja u porodici, a u prvih pola godine 2021. 123 slučaja.

⁸ „Službeni glasnik BD BiH“ broj 07/18;

U Upravi policije BPK Goražde u 2021. godini je registrovano 4 slučaja nasilja porodici, u sva četiri slučaja protiv žena kojima je pružena usluga zaštite i podrške od strane JU „Centar za socijalni rad“ Goražde.

6. Kada je u pitanju problematika trgovine ljudima, Zakonom o izmjenama i dopunama KZ BiH⁹ nastoji se riješiti problem harmonizacije s međunarodnim pravnim izvorima, naročito sa Protokolom iz Palerma i Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, kao i pitanje otklanjanja sukoba nadležnosti između tijela krivičnog gonjenja i procesuiranja na državnom nivou i nivou oba entiteta i BD BiH, a što je otežavalo kvalitetnije procesuiranje za ova krivična djela.

Krivičnim zakonom BiH propisana su krivična djela „Međunarodna trgovina ljudima“, „Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu“, „Organizovana međunarodna trgovina ljudima“ i „Međunarodno navođenje na prostituciju“. Izmenama i dopunama KZ BiH¹⁰ član „Međunarodna trgovina ljudima“ je izmijenjen zbog jasnog diferenciranja nadležnosti između KZ BiH i krivičnih zakona entiteta i BD BiH, što znači da će krivično djelo „trgovina ljudima“ koje u sebi sadrži elemente iskorištavanja u državi u kojoj žrtva nema državljanstvo ili prebivalište, ostati u KZ BiH, dok će ostala krivična djela trgovine ljudima biti obuhvaćena krivičnim zakonima entiteta i BD BiH. Žrtve ovog krivičnog djela iz KZ BiH su osobe bez državljanstva BiH ili prebivališta u BiH ili državljani BiH u inostranstvu. Dopuna koja se odnosi na prebivalište ili državljanstvo žrtve kod iskorištavanja jeste upravo taj ključni element inostranosti, koji se ovim putem izričito definiše zbog podjele stvarne nadležnosti, s obzirom na to da su Krivičnim zakonom FBiH i BD BiH, odnosno Krivičnim zakonikom RS, također propisana krivična djela trgovine ljudima.

U skladu sa Direktivom EU o suzbijanju i borbi protiv trgovine ljudima iz 2011. godine, navedenom izmjenom predviđene su strožije kazne za ova krivična djela, pa je za krivično djelo iz stava 1. člana 186. KZBiH predviđena kazna zatvora od najmanje pet umjesto tri godine, dok je za krivično djelo iz stava 2. predviđena kazna zatvora od najmanje deset umjesto dosadašnjih pet godina.

U skladu sa Konvencijom vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, kojom je propisano da se kazne ne izriču žrtvama za njihovo sudjelovanje u nezakonitim aktivnostima u onoj mjeri u kojoj su one bile prisiljene na to, uveden je i novi član koji propisuje kao posebno krivično djelo „Organizovanu međunarodnu trgovinu ljudima“. U ovoj odredbi je u potpunosti usklađen krivični okvir sa međunarodnim standardima (Direktiva EU).

Zakonom o strancima¹¹ predviđena je zaštita stranaca žrtava trgovine ljudima na način da im se može odobriti privremeni boravak iz humanitarnih razloga radi: pružanja zaštite i pomoći u oporavku i povratku u državu porijekla ili državu uobičajenog boravka ili u državu koja ga prihvata ili radi pružanja zaštite i pomoći ako je njihov boravak neophodan zbog saradnje s nadležnim organima radi istrage u otkrivanju i procesuiranju krivičnog djela trgovine ljudima. Propisano je i da stranac kojem je odobren privremeni boravak po osnovu humanitarnih razloga kao žrtvi trgovine ljudima ima pravo na: adekvatan i siguran smještaj, pristup hitnoj medicinskoj zaštiti, psihološku pomoć, informiranje o pravnom statusu, pravnu pomoć u postupku ostvarivanja statusnih pitanja, pristup tržištu rada pod uslovima koji se primjenjuju prema strancu, kao i pristup profesionalnoj obuci i edukaciji. Dijete koje ima odobren privremeni boravak kao žrtva trgovine ljudima ima pravo na pristup obrazovanju.

⁹ „Službeni glasnik BiH“ broj 40/15;

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15;

¹¹ „Službeni glasnik BiH“, br. 88/15 i 34/21;

Na osnovu Zakona o strancima donesen je Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima¹² kojim se detaljnije uređuju pravila i standardi u postupanju, kao i druga pitanja u vezi s prihvatom, oporavkom i povratkom stranca žrtve trgovine ljudima.

U cilju sprečavanja, suzbijanja i borbe protiv trgovine ljudima 23.01.2020. godine na 2. sjednici VM BiH usvojena je Strategija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u BiH 2020.-2023. kojom je posebna pažnja posvećena planiranju strateških ciljeva i mjera na sprečavanju, suzbijanju i borbi protiv trgovine ljudima. Strategijom BiH kao posebni ciljevi borbe protiv trgovine ljudima obrađeni su segmenti: 1. sistem podrške; 2. prevencija; 3. krivično gonjenje za krivična djela trgovine ljudima; 4. zaštita žrtava trgovine ljudima i 5. partnerstvo. U cilju provedbe strateške mjere A.1 u kojoj između ostalog stoji „usvojiti akcione planove za provođenje Strategije BiH za institucije BiH“, a vlade entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH za institucije iz svoje nadležnosti, Vlada FBiH je, dana 11.02.2021. godine, na 255. sjednici donijela Uredbu o osnivanju Koordinacionog tima za borbu protiv trgovine ljudima FBiH, v.broj: 227/2021. Navedenom Uredbom Vlada FBiH je osnovala i utvrdila djelokrug i nadležnosti Koordinacionog tima. Prema donesenoj Uredbi Tim čine predstavnici nadležnih institucija i organizacija civilnog društva i to predstavnici FMUP – Federalne uprave policije, Federalnog tužilaštva FBiH, Federalnog ministarstva pravde, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva zdravstva, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, JU Centra za edukaciju sudija i tužilaca FBiH i nevladine organizacije „Međunarodni forum solidarnosti Emmaus“. Vlada FBiH je na 270. sjednici održanoj 16.06.2021. donijela Uredbu o dopuni Uredbe o osnivanju Koordinacionog tima V broj 1020/2021 kojom se prethodno donesena Uredba dopunjava na način da Koordinacioni tim čini i predstavnik Društva Crvenog krsta/križa BiH – Crveni križ FBiH. Strategijom suprotstavljanja trgovini ljudima u BiH 2020.-2023. kao poseban cilj za provođenje iste određeno je, između ostalog, da entitet FBiH ima usvojiti Akcioni plan kao operativno-strateški dokument zasnovan na ciljevima i mjerama iz ove Strategije u okviru svoje nadležnosti. U skladu sa strateškom mjerom A.1 Strategije BiH, Vlada FBiH je na prijedlog FUP – Federalne uprave policije u saradnji i saglasnosti institucija i organizacija koji čine Koordinacioni tim, usvojila Akcioni plan FBiH za provođenje „Strategije suprotstavljanja trgovine ljudima u BiH 2020.-2023.“ kao operativno-strateški dokument zasnovan na ciljevima i mjerama koje proizilaze iz iste.

U Strategiji u oblasti migracija i azila i Akcionim planom za period 2016-2020., koja je usvojena na 50. sjednici VM BiH 30.03.2016., predviđen je strateški cilj 5. „Doprinijeti smanjenju trgovine ljudima u Bosni Hercegovini“ u okviru kojeg je planirano pet mjera koje su dalje razrađene kroz Akcioni plan.

U junu mjesecu 2016. godine usvojene su izmjene i dopune KZ FBiH kojima se uvode članovi koji se odnose na trgovinu ljudima i organizovanu trgovinu ljudima. Predviđene kazne za krivično djelo trgovine ljudima kreću se od 6 mjeseci do kazne dugotrajnog zatvora. Uvođenjem navedenih članova u KZ FBiH završen je proces izmjena i dopuna svih krivičnih zakona u BiH, te je sada trgovina ljudima propisana i državnim i entitetskim zakonima kao i zakonom BD BiH. Važno je napomenuti da su sada svi zakoni u BiH a koji tretiraju trgovinu ljudima u potpunosti usaglašeni sa međunarodnim preporukama i standardima.

U toku 2016. godine donesen je novi Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima¹³, usklađen sa odredbama Zakona o strancima kao i međunarodnim dokumentima: Direktivom 2004/81/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 29.04.2004. godine o odobrenju boravka izdanom državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili im je pružena pomoć da ilegalno imigriraju, a saraduju s nadležnim tijelima, Direktivom 2011/36/EU Evropskog

¹² „Službeni glasnik BiH“, broj 79/16;

¹³ „Službeni glasnik BiH“ broj: 79/16;

parlamenta i Vijeća od 05.04.2011. godine o sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima te zaštiti žrtava i Konvencijom Vijeća Europe o akciji protiv trgovine ljudima.

Žrtve trgovine ljudima imaju pravo na djelotvorne pravne lijekove. To su Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima te pravila o žrtvama i svjedocima žrtvama trgovine ljudima državljanima BiH. Sve žrtve trgovine ljudima imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć koju pružaju centri za pružanje besplatne pravne pomoći., a ostvaruju je po osnovu samog statusa žrtve. Postupci u kojima se pruža besplatna pravna pomoć su upravni postupak, upravni spor, parnični postupak, izvršni postupak i krivični postupak u skladu sa zakonima o krivičnom postupku. Djeca žrtve trgovine ljudima prije, za vrijeme i nakon sudskog postupka uživaju posebnu zaštitu u skladu sa zakonima o zaštiti maloljetnih lica, koji regulišu ovu materiju, a to podrazumijeva intervju s djecom u posebno određenim i prilagođenim prostorima, od strane stručnjaka obučeni za razgovor sa djecom, i ograničen broj saslušanja djece žrtava. Tužiocima i sudijama koje rade na vrsti predmeta gdje je dijete žrtva, prolaze posebnu specijalizovanu obuku, i samo oni mogu raditi na ovakvim predmetima.

Ministarstvo sigurnosti i MLJPI BiH niz godina u budžetu obezbjeđuju grant sredstva za zaštitu žrtava trgovine ljudima na osnovu raspisanih javnih poziva nevladinim organizacijama koje osiguravaju direktnu podršku žrtvama trgovine ljudima. Saradnja se odvija u skladu sa važećim propisima koji regulišu oblast borbe protiv trgovine ljudima. Policija i tužilaštvo saraduju sa predstavnicima NVO dok žrtva boravi u sigurnoj kući, sve dok traje sudski postupak. Smještaj žrtava trgovine u Sigurnu kuću se vrši na osnovu zakonskih propisa odnosno smjernica u zavisnosti od toga da li je žrtva trgovine ljudima domaća ili strana državljanica. Redovna komunikacija sa nadležnim policijskim agencijama koje vode istragu i tužilaštvom je neophodna, te osoblje sigurnih kuća vrši redovnu komunikaciju s istima u cilju blagovremenog informisanja nadležnih agencija o stanju klijentice, ali isto tako i informisanje klijentice o postupku i fazama u kojima je istraga, te daljim koracima posebno ako uključuju i samu angažovanost žrtve trgovine ljudima. Za vrijeme boravka u sigurnoj kući, žrtve trgovine ljudima imaju pravo na medicinsku i psihološku pomoć a u skladu sa propisima koji uređuju ovu oblast.

Prema posljednjim dostupnim informacijama, broj riješenih predmeta ove vrste u 2018. godini iznosi 66% više u odnosu na broj riješenih predmeta u 2015. godini.

Ministarstvo sigurnosti BiH je nadležno za prikupljanje podataka o žrtvama trgovine ljudima, te u skladu sa tim prikuplja i objedinjava podatke najmanje 2 puta godišnje a po potrebi i češće.

Podaci o žrtvama trgovine ljudima se prikupljaju pomoću jedinstvenih obrazaca namjenjenih za tu svrhu. Podaci su razvrstani prema spolu, dobi žrtve, zemlji eksploatacije, vrsti eksploatacije, kao i zemlji porijekla žrtava trgovine ljudima.

Uspostavljanje baze podataka o strancima žrtvama trgovine ljudima je predviđeno i mjerom 5.4. Strategije u oblasti migracija i azila i Akcijskog plana za period 2016-2020.

U periodu od 2013. VM BiH je usvojilo 2 strateška dokumenta za borbu protiv trgovine ljudima i to Strategiju suprostavljanja trgovini ljudima 2013-2015, te akcioni plan 2016-2019. Radi se o strateškim dokumentima sa konkretnim mjerama koje organi u BiH treba da poduzimaju.

Akcioni plan strateški je usmjeren na unapređenje sistema podrške za borbu protiv trgovine ljudima u BiH, na efikasno krivično gonjenje trgovine ljudima i povezane zločine, na preveniranje trgovine ljudima smanjenjem rizika i efikasnu zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima te na jačanje partnerstva i saradnje između aktera uključenih u suprotstavljanje trgovine ljudima.

Bitno je navesti da je BiH u skladu sa Konvencijom o policijskoj saradnji uspostavljala Zajedniče istražne timove sa policijskim organima Republike Francuske i Republike Austrije te Kraljevine Holandije što je rezultiralo sprovođenjem operativne akcije na području BiH, Republike Srbije, Republike Austrije i Savezne Republike Njemačke, a BiH je zaključila Operativni sporazum sa EUROPOL-om. Mogućnost razmjene podataka obezbjeđena je i kroz saradnju članica INTERPOL-a.

Izmjene u KZ BiH, usvojene 2015., koje se odnose na trgovinu ljudima izvršene su iz razloga dosljedne provedbe međunarodnih konvencija koje je BiH potpisala i ratifikovala i to Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, kao i Protokola za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, koji dopunjava ovu Konvenciju, te Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima. Usvajanjem predloženih izmjena riješen je problem sukoba nadležnosti, koji se javio u praksi povodom otkrivanja i procesuiranja ove vrste krivičnih djela, između entitetskih i pravosudnih organa na nivou države BiH. Ove izmjene su usmjerene u pravcu da Tužilaštvo i Sud BiH zadrže nadležnost u slučajevima trgovine ljudima sa međunarodnim elementom (međunarodna trgovina ljudima), a da trgovina ljudima koja se odvija unutar države bude u nadležnosti entiteta, tako da su istovremeno sa ovim izmjenama predložene i izmjene u entitetskim krivičnim zakonima, koje su takođe usvojene.

Napori pravosuđa BiH, usmjereni na suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima i seksualnog iskorištavanja ogledaju se i u stalnim edukacijama nosioca pravosudnih funkcija, koje se provode u okviru Programa edukacije entitetskih Centara za edukacije sudija i tužilaca, a u vezi borbe protiv trgovine ljudima i organiziranog kriminaliteta, sve sa ciljem jačanja kapaciteta sudija i tužilaca za efikasnije procesuiranje ovih slučajeva, te unapređenja sposobnosti sudija, tužilaca i policije da istražuju i procesuiraju organizovane kriminalne grupe, koje se bave trgovinom ljudima.

U BiH je uspostavljen sistem zaštite žrtava trgovine ljudima “Pravilima za zaštitu žrtava trgovine ljudima koje su državljanima BiH” i “Pravilima za zaštitu stranaca-žrtava trgovanja ljudima”, koji predstavljaju referalni mehanizam za upućivanje žrtava trgovine ljudima. Svim identifikovanim žrtvama osigurava se siguran smještaj, medicinsku pomoć, pristup informacijama i njihovim pravima i na pravnu pomoć tokom krivičnog postupka. Za tu svrhu se redovno osiguravaju finansijska sredstva iz budžeta Ministarstva sigurnosti BiH i MLJPI BiH.

Zakonom o socijalnoj zaštiti je propisano da je, između ostalog, pravo u socijalnoj zaštiti i savjetovanje, čija je svrha pomoć pojedincu, članovima porodice ili porodici u cjelini u razvijanju, dopunjavanju, očuvanju i poboljšanju vlastitih socijalnih mogućnosti, a u slučaju bolesti, starosti, invalidnosti, nezaposlenosti, smrti bliskih lica, problema u vaspitanju djece i u odnosima roditelja i djece, problema rizičnih ponašanja djece i omladine, problema bračnih i vanbračnih odnosa, zaključenju braka, nasilja u porodici, uključivanja u svakodnevni život nakon dužeg boravka u institucijama, ostvarivanja pojedinih socijalnih prava, te u drugim nepovoljnim socijalnim okolnostima i kriznim situacijama.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti Republike Srpske je propisano da se zdravstvena zaštita obezbjeđuje preduzimanjem specifičnih aktivnosti na promociji zdravlja, prevenciji i liječenju bolesti i stanja, rehabilitaciji oboljelih i povrijeđenih i druge specifične aktivnosti, koja se ostvaruje pod jednakim uslovima, odnosno svim populacionim i nozološkim grupama.

U RS je imenovan Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima¹⁴ zadužen za koordinaciju aktivnosti institucija RS u vezi sa trgovinom ljudima i saradnju sa Državnim koordinatorom BiH i drugim relevantnim institucijama i organizacijama na svim nivoima vlasti u BiH.

¹⁴ Rješenje Vlade RS broj 04/1-012-2-2049/19 od 12.08.2019. godine;

Osnovani su i monitoring timovi za borbu protiv trgovine ljudima¹⁵ Banja Luka, Prijedor, Doboj, Bijeljina, Istočno Sarajevo i Trebinje u cilju unapređenja funkcionalnih veza između javnih tužilaštava, policije, inspekcije rada, ustanova socijalne zaštite i drugih nadležnih organa u ovoj oblasti. Također je usvojen Akcioni plan Vlade RS za suprotstavljanje trgovini ljudima 2020-2023., te izmjene i dopune Krivičnog zakonika RS u februaru 2021. godine u kojem je dopunjen član „Trgovina ljudima“ sa oblicima iskorištavanja „Prisiljavanje na prosjačenje“, „Služenje“ i „Drugi oblici seksualnog iskorištavanja“. Kazna za djelo „Trgovina djecom“ je povećana sa 8 na 10 godina zatvora, a u slučaju teške tjelesne povrede, teškog narušavanja zdravlja ili smrti jednog ili više lica, zakonski minimum je povećan sa 10 na 12 godina.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁶ propisuje da pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju i fizička lica koja se nalaze na teritoriji RS, pod međunarodnom zaštitom u skladu sa međunarodnim standardom, a naročito izbjeglice, lica pod privremenim prihvatom, žrtve trgovine ljudima, a koja nisu u stanju da izmire troškove pravne pomoći. Pomoć pružaju Centar za besplatnu pravnu pomoć Ministarstva pravde RS, centri za socijalni rad, nevladine organizacije koje imaju zaključene protokole sa Ministarstvom sigurnosti BiH i dr.

Žrtvama krivičnog djela trgovine ljudima je omogućena naknada štete kroz institut imovinsko pravnog zahtjeva, a prema odredbama Zakona o krivičnom postupku.¹⁷

U BD BiH, kada su u pitanju tačke a) i c) pitanja, usvojen je Akcioni plan za sprovođenje strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2020.-2023. odlukom Vlade BD BiH broj 48-000876/20 od 19.04.2021. Krivično djelo trgovine ljudima propisano je i u Krivičnom zakonu BD BiH, sa kaznom zatvora do pet godina. Također propisan je i kvalifikovani oblik "Organizovana trgovina ljudima" sa kaznom zatvora najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.

Do sada su u praksi zabilježena dva slučaja (postupka) vezano za ovo krivično djelo, te je jedan slučaj završen oslobađajućom presudom (2014. godine), dok je u jednom slučaju jedno lice osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od 1 godine (romske nacionalnosti).

U 2021. godini otvorena su tri predmeta za krivično djelo „Trgovina ljudima“, a sva tri se odnose na prosjačenje. Preostala 4 otvorena slučaja se odnose na krivična djela „Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata“, „Krijumčarenje ljudi“ i „Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije“.

Kada su u pitanju slučajevi trgovine ljudima u kantonalnim MUP-ovima, u referentnom periodu u MUP KS je evidentirano 2 slučaja, a u MUP ZDK 1 krivična prijava protiv jednog lica muškog spola za krivično djelo „Organizovana trgovina ljudima“ za jedno lice ženskog, i jedno lice muškog spola.

Član 3.

7. U BiH je donesen Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći¹⁸ kojim se detaljno propisuje mogućnost ostvarivanja besplatne pravne pomoći svakoj fizičkoj osobi u postupku pred tijelima i institucijama Bosne i Hercegovine pred kojima se ostvaruju ili štite pojedinačna prava, obaveze i interesi.

Ured za besplatnu pravnu pomoć je uspostavljen pri MP BiH, i trenutno upošljava 3 državna službenika, a mogu im se obratiti osobe koje ispunjavaju uslove za besplatnu pravnu pomoć

¹⁵ Odluka Vlade RS broj 04/1-012-2-515/20 od 21.02.2020 godine;

¹⁶ „Službeni glasnik Republike Srpske“ brojevi 120/08, 89/13 i 63/14;

¹⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske“ brojevi 53/12, 91/17 i 66/18;

¹⁸ „Službeni glasnik BiH“ broj 83/16;

usmenim ili pisanim putem, te putem nadležnih tijela prilikom registracije statusa izbjeglice, azilanta ili dr. a koji navedene osobe obavještavaju o njihovom pravu na besplatnu pravnu pomoć. Tokom 2020. i 2021. godine upućeno je oko 10 takvih zahtjeva.

Zakon o azilu¹⁹ propisuje da stranac neće biti prisilno udaljen ili vraćen u zemlju gdje bi mu život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja. Stranac neće biti prisilno udaljen ili vraćen u zemlju u kojoj nije zaštićen od slanja na takvu teritoriju.

Izuzetno, stranac koji se iz opravdanih razloga smatra opasnim za sigurnost BiH ili je pravosnažno osuđen za teško krivično djelo i predstavlja opasnost za BiH može se prisilno udaljiti ili vratiti u drugu zemlju, izuzev ako bi time bio izložen stvarnom riziku da bude podvrgnut smrtnoj kazni ili pogubljenju, mučenju, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Zakon propisuje i da se supsidijarna zaštita odobrava strancu koji ne ispunjava uslove za odobrenje statusa izbjeglice ako postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da će se povratkom u zemlju porijekla ili zemlju uobičajenog mjesta boravka suočiti sa stvarnim rizikom od teške povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda (smrtna kazna ili pogubljenje, mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, ozbiljna i individualna prijetnja životu ili fizičkom integritetu civila zbog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutrašnjeg oružanog sukoba).

Zaštita u slučaju odbijanja zahtjeva za azil ili ukidanja dodijeljenog statusa propisuje da strancu čiji je zahtjev za azil pravosnažno odbijen ili ukinut dodijeljeni izbjeglički status, odnosno status supsidijarne zaštite, ali za koga se u postupku utvrdi da ne može biti udaljen iz BiH, iz razloga propisanih principom zabrane vraćanja, dozvolit će se ostanak u BiH u skladu sa zakonom kojim se regulira oblast kretanja i boravka stranaca. Pravilnik o azilu²⁰ definiše koji su to stranci/osobe zaštićene principom zabrane vraćanja “non-refoulement”.

Namjeru za podnošenje zahtjeva za azil stranac može iskazati: Graničnoj policiji BiH, na graničnom prijelazu ili organizacionim jedinicama Službe. Ako stranac namjeru za podnošenje zahtjeva za azil iskaže na nekom od graničnih prijelaza, Granična policija BiH odmah obavještava mjesno nadležnu organizacionu jedinicu Službe koja je obavezna preuzeti stranca. Granična policija BiH ili organizaciona jedinica Službe kojoj je stranac iskazao namjeru za podnošenje zahtjeva za azil upoznaje stranca s postupkom traženja azila i njegovim pravima i obavezama.

Strancu koji iskaže namjeru za podnošenje zahtjeva za azil organizaciona jedinica Službe izdaje potvrdu o iskazanoj namjeri, kojom određuje pravac kretanja i rok koji je potreban za dolazak u Ministarstvo radi ličnog podnošenja zahtjeva za azil.

Potvrda sadrži podatke o licu koje je iskazalo namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i članovima porodice u pratnji. Potvrda se smatra pravom na ostanak u BiH, za vrijeme njenog trajanja.

Rok valjanosti potvrde o iskazanoj namjeri za podnošenje zahtjeva za azil ne može biti duži od osam dana. Izuzetno, u slučaju velikog broja istovremeno iskazanih namjera za podnošenje zahtjeva za azil, rok valjanosti potvrde o iskazanoj namjeri može biti 14 dana.

Stranac je dužan, u roku određenom potvrdom, Ministarstvu podnijeti zahtjev za azil. Punoljetni stranac zahtjev za azil podnosi lično dok za maloljetnog stranca zahtjev podnosi zakonski zastupnik odnosno staratelj. Zahtjev za azil može podnijeti lično i maloljetnik stariji od 16 godina, ako je u braku ili vanbračnoj zajednici.

Izuzetno, ako stranac bez opravdanih razloga ne podnese zahtjev za azil, u roku određenom potvrdom, smatrat će se da je odustao od iskazane namjere o čemu će Ministarstvo obavijestiti

¹⁹ „Službeni glasnik BiH” broj 11/16 i 16/16;

²⁰ „Službeni glasnik BiH” broj 69/16;

Službu. U daljnjim postupcima na njega se primjenjuje zakon kojim se regulira oblast kretanja i boravka stranaca. Nakon zaprimanja zahtjeva za azil stranac se registruje.

Ministarstvo nakon registracije obavlja, pojedinačno, sa svim punoljetnim tražiteljima azila jedan ili više intervjua. Tražitelju azila je omogućeno da iznese sve činjenice i okolnosti relevantne za donošenje odluke po zahtjevu za azil. Po zahtjevu za azil Ministarstvo donosi odluku kojom se tražitelju azila: usvaja zahtjev i priznaje status izbjeglice; usvaja zahtjev i priznaje status supsidijarne zaštite; odbija zahtjev i određuje rok za dobrovoljno napuštanje BiH; odbija zahtjev i utvrđuje da ne može biti udaljen iz BiH iz razloga propisanih principom zabrane vraćanja; postupak po zahtjevu za azil obustavlja i određuje rok za dobrovoljno napuštanje BiH ili odbacuje zahtjev za azil i određuje rok za dobrovoljno napuštanje BiH.

Ministarstvo ispituje osnovanost zahtjeva za azil u jedinstvenom postupku tako što prvo ispituje uslove za dodjelu izbjegličkog statusa, a ako nisu ispunjeni uslovi za dodjelu izbjegličkog statusa, ispituje uslove za dodjelu supsidijarne zaštite. Odluke se donose u redovnom ili ubrzanom postupku. Ministarstvo će odluku po zahtjevu za azil, u redovnom postupku, donijeti u roku od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva.

Ministarstvo će odluku po zahtjevu za azil donijeti, u roku od 30 dana, ako postoji osnov za odbijanje zahtjeva u ubrzanom postupku, koji je usklađen sa osnovama/razlozima za ubrzano vođenje postupka po zahtjevu za azil propisanim Direktivom 2013/32/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite.

Ministarstvo tražitelju azila priznaje status izbjeglice kada u postupku po zahtjevu za azil utvrdi da tražitelj azila ispunjava uslove. Supsidijarna zaštita u BiH odobrava se na rok od godinu dana i može se produžiti na zahtjev stranca dok traju uslovi zbog kojih je supsidijarna zaštita priznata. Supsidijarna zaštita produžava se na dvije godine. Protiv svih odluka Ministarstva stranac ima pravo pokrenuti upravni spor pred Sudom BiH u rokovima propisanim Zakonom o azilu.

Zakon o azilu definiše garancije u postupku tako da se tražiteljima azila u svim fazama postupka garantuje i obezbjeđuje: a) da bude informisan o uslovima i postupku dodjele izbjegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite, pravima i obavezama, posljedicama nepoštivanja obaveza ili odbijanja saradnje s nadležnim organom; b) iznošenje svih okolnosti na kojima zasniva svoj zahtjev za azil, pristup dokazima i predlaganje izvođenja pojedinih dokaza; c) da se postupak vodi na jeziku koji razumije ili za koji se može osnovano pretpostaviti da ga razumije; d) pristup besplatnoj pravnoj pomoći; e) da postupak po zahtjevu za azil vodi i da prevodilac ili tumač bude lice istog spola, ako za to postoje opravdani razlozi i f) komunikacija s UNHCR-om.

Riječ je evropskom standardu koji je inkorporiran u nacionalno zakonodavstvo te obezbjeđen tražiteljima azila, u svakom pojedinačnom slučaju (Direktiva 2013/32/EU i 2013/33 Evropskog parlamenta i Vijeća).

Kada su u pitanju osobe koje se suočavaju sa protjerivanjem, povratkom ili ekstradicijom, ovo pitanje je u nadležnosti Službe za poslove sa strancima i u tom smislu ova oblast je definisana odredbama Zakona o strancima. Postupak azila ima suspenzivno dejstvo na ove postupke (protjerivanja, povratak ili deportaciju). Stranci koji su podnijeli zahtjev za azil neće biti protjerani sa teritorije BiH prije pravosnažnosti odluke o njegovom zahtjevu za azil.

Kada se stranac pozove na razloge obuhvaćene principom zabrane vraćanja, organ pred kojim je izjava data upućuje stranca Službi za poslove sa strancima, koja je organizaciona jedinica Ministarstva sigurnosti, radi iskazivanja namjere podnošenja zahtjeva za azil. Služba za poslove sa strancima izdaje strancu potvrdu o iskazanoj namjeri podnošenja zahtjeva za azil i određuje pravac kretanja i rok koji je potreban da bi stranac lično podnio zahtjev za azil

Ministarstvu sigurnosti u sjedištu. Potvrda se smatra pravom na ostanak za rok određen potvrdom. Služba za poslove sa strancima bez odgađanja dostavlja organu nadležnom za poslove azila primjerak potvrde o iskazanoj namjeri podnošenja zahtjeva za azil s dokumentacijom koja je propisana zakonom kojim se uređuje oblast azila u BiH.

Rješenje o protjerivanju može se izvršiti tek kad negativna odluka po zahtjevu za azil postane izvršna. Rješenje, sa zabranom ulaska i boravka u BiH, donosi Služba za poslove sa strancima po službenoj dužnosti ili na obrazloženi prijedlog druge organizacione jedinice Ministarstva sigurnosti, organa za provođenje zakona ili drugog organa. Protiv rješenja o protjerivanju žalba se može podnijeti Ministarstvu sigurnosti. Žalba odgađa izvršenje rješenja.

Kada je u pitanju besplatna pravna pomoć i usluge tumačenja, tražitelju azila u BiH se, između ostalog, omogućava vođenje postupka na jeziku koji razumije ili za koji se može osnovano pretpostaviti da ga razumije te obezbjeđuje pristup i korištenje besplatne pravne pomoći, jednako i na način kako je to propisano Direktivom 2013/32/EU i 2013/33 Evropskog parlamenta i Vijeća, kao evropskom standardu koji je inkorporiran u nacionalno zakonodavstvo i koji je omogućen u cijelosti tražiteljima azila, u svakom pojedinačnom slučaju.

Zakon propisuje da će Ministarstvo prioritarno postupati s tražiteljima azila kojima je ograničeno kretanje a prioritarno i s posebnom pažnjom s maloljetnicima, maloljetnicima bez pratnje, samohranim roditeljima s maloljetnom djecom, licima koja su mučena, silovana, izvrgnuta drugim oblicima fizičkog ili psihičkog nasilja, trudnicama, starijim licima, licima s bolestima i duševnim smetnjama i invalidnim licima.

Nadležne vlasti u BiH, u skladu sa svojim mogućnostima, osiguravaju humane i zakonite uslove smještaja migranata uz pomoć donatorskih sredstava iz razloga što za povećan priliv migranata treba obezbjediti dovoljno smještajnih kapaciteta. U BiH djeluje Koordinaciono tijelo za migracije. Obaveza stranaca o prijavi boravišta, prebivališta i promjene adrese stanovanja propisana Zakonom o azilu usklađena je sa Direktivom 2013/33 Evropskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju standarda za prihvatanje podnosioca zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kao evropskom standardu koji je inkorporiran u nacionalno zakonodavstvo, kojim se propisuje obaveza stranca koji se nalazi u sistemu azila da u zakonom propisanim rokovima prijavi boravište, prebivalište ili promjenu adrese stanovanja nadležnom organu, kako bi se omogućilo dalje kontaktiranje sa istim u cilju preduzimanja zakonom propisanih radnji.

Parlament FBiH usvojio je Zakon o dopunama zakona o vanparničnom postupku²¹ koji propisuje proceduru za utvrđivanje vremena i mjesta rođenja osoba koja nisu upisane u matičnu knjigu rođenih. S obzirom da utvrđivanje mjesta i vremena rođenja i krvne veze sa roditeljima predstavljaju temelj za upis djeteta u matičnu knjigu rođenih, a ako navedeno ne mogu dokazivati ni izvodom iz matične knjige rođenih inozemnog organa, neophodno je da se u sudskom postupku utvrde te činjenice, što je od značaja za rješavanje statusnih pitanja djece koja borave na teritoriju BiH za koju se pretpostavlja da su djeca državljanina BiH i koja su u BiH došla s područja koje nema međunarodnopravni subjektivitet (Sirija). Zakon je u potpunosti usklađen s Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Poveljom Evropske unije o temeljnim pravima.

8. Na ovo pitanje je odgovoreno u okviru Aneksa 2 Izvještaja.

9. Krivičnim djelima iz člana „Sprečavanje povratka izbjeglica i raseljenih lica“ KZ BiH sankcionisano je sprječavanje povratka raseljenih osoba i izbjeglica. U BiH se prava izbjeglog i raseljenog stanovništva dugi niz godina rješavaju na dobar način, posebno u pogledu

²¹ „Službene novine FBiH“ broj 11/21;

imovinsko pravnih pitanja, gdje je imovina vraćena skoro stoprocentno. Međutim, problemi su izraženi u domenu održivog povratka. To znači da povratnicima pored povratka u mjesto ranijeg življenja treba obezbijediti i osnovne uslove za nastavak normalnog življenja.

Pored opravke i izgradnje stambenih objekata koji su bili devastirani ili porušeni, povratnicima je potrebno obezbijediti posao, školske objekte, ambulante, putnu mrežu, struju i druge pretpostavke za normalan rad i življenje. Nažalost, BiH još uvijek nije uspjela riješiti probleme izbjeglog i raseljenog stanovništva prema utvrđenoj Revidiranoj strategiji Aneksa VII DMS. Pretpostavlja se da bi ovaj problem uz pomoć međunarodne zajednice i donatora, bilo moguće potpunije riješiti, zaključno sa 2022.

Implementacija Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII DMS je u toku. Svake godine se radi izvještaj o napretku u realizaciji Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII DMS. Najveći napredak postignut je u obnovi stambenih jedinica raseljenih osoba i povratnika, kao i obnovi komunalne i socijalne infrastrukture i elektrifikacije povratničkih naselja. U toku 2017. održane su dvije tematske sjednice na temu Zatvaranje kolektivnih centara i zdravstvenoj zaštiti raseljenih osoba i povratnika. Tematske sjednice su dale određene pozitivne rezultate kako u zdravstvenoj zaštiti navedenih kategorija tako i zatvaranju kolektivnih centara implementacijom projekta zatvaranja kolektivnih centara i alternativnih smještaja - CEB 2 i pokrenutih aktivnosti na donošenju zakona o socijalnom stanovanju.

U pogledu povrata imovine, zvaničan podatak je da od oko 225.000 privremeno zauzetih nekretnina, više od 220.000 (preko 99%) je vraćeno prijeratnim vlasnicima i nositeljima stanarskih prava. U periodu od 01.01.2010. do 31.12.2019. pred Sudom BiH je vođeno 259 predmeta protiv konačnog upravnog akta Komisije za raseljena lica i izbjeglice (CRPC). I dalje su u ovoj oblasti prisutni problemi u smislu stvarnog vraćanja stanova u kolektivnim objektima stanovanja, a poseban je problem sa uništenim stanovima, kada su regulacioni planovi lokalnih zajednica izmijenjeni. Također, pravo na dom je dovedeno u pitanje i zbog nemogućnosti povratnika da isplati naknadu privremenom korisniku za radove na kući izvršene u toku njegovog privremenog boravka u istoj, te izmirenja sudskih troškova nastalih po ovakvim tužbama (predmet Zulčić).

Problemi u oblasti radnih prava s kojima se suočavaju povratnici i raseljene osobe, a koji utiču na proces povratka, odnose se na stanje opće nezaposlenosti u BiH. U junu 2020. Institucija Ombudsmena u BiH objavila je Specijalni izvještaj o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne BiH, FBiH, RS, BD BiH i kantonima FBiH (prema budžetskim jedinicama), sa izuzetkom policijsko-sigurnosnih struktura, te podaci iz istog sugerišu da postoji diskriminacija povratnika u zapošljavanju u javnom sektoru na koje imaju pravo u skladu sa zakonskim odredbama.

U pogledu socijalnih davanja evidentan je problem da promjena mjesta prebivališta u drugi entitet dovodi do gubitka statusa i prava koje je predviđeno zakonom jednog entiteta, a nije predviđeno zakonom drugog entiteta, odnosno postoji značajna razlika u obimu i kvaliteti istoga. Budući da u području socijalne zaštite u okviru implementacije Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII DMS nije ostvaren planirani napredak, Konsultativna radna grupa za provedbu Revidirane strategije predložila je u 2020. održavanje tematske sjednice „Socijalna zaštita izbjeglica i raseljenih osoba“, na kojoj bi se uz sudjelovanje predstavnika entitetskih organa sa resornom nadležnosti u području socijalne zaštite razmotrile mogućnosti implementacije planiranih mjera. Usljed pandemije uzrokovane virusom Covid19 u prethodnoj, a obzirom na potrebu učešća većeg broja osoba, do održavanja navedene sjednice nije došlo, te se isto može očekivati kada se za to steknu neophodni uslovi.

S ciljem realiziranja strateških ciljeva, od procijenjenog iznosa od 1,21 milijardi KM za potrebe obnove stambenog fonda i prateće infrastrukture, od 2009. do 2018. Ukupno su osigurana sredstva u iznosu od oko 909 mil. KM iz kreditnih i donatorskih sredstava,

sredstava udruženih u Fond za povratak BiH i budžetskih sredstava entiteta i BD BiH. U pogledu osiguranja da povratnici ne budu u nepovoljnom položaju u pogledu pristupa svojim pravima bez obzira gdje žive na području države, značajniji pomaci po ovom pitanju očekuju se nakon održavanja tematske sjednice „Socijalna zaštita izbjeglica i raseljenih osoba“, kao što je navedeno u prethodnom odgovoru.

Članovi 5–9.

10. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima omogućava pružanje svih oblika pravne pomoći kako na temelju međunarodnih ugovora – konvencija, tako i na temelju uspostavljenog faktičkog reciprociteta. U toku su pripreme za odgovarajuće izmjene i dopune ovog zakona kako bi se jasnije precizirale određene norme. Istovremeno je BiH zaključila bilateralne ugovore s državama regije, koji dozvoljavaju izručenje vlastitih državljana, pod određenim uslovima i za najteže oblike krivičnih djela za koja je zapriječena kazna zatvora od četiri ili više godina. U odnosu na strane državljanke izručenje se vrši prema pravilima i standardima Evropske konvencije o ekstradiciji (čiji je potpisnik BiH), a svi bilateralni ugovori koje je zaključila BiH su na načelima ove konvencije i njenih protokola i isti su zaključeni radi lakšeg provođenja Konvencije u odnosu na države koje obavezuje Konvencija. Isto tako BiH je potpisnica i Evropske konvencije o transferu kaznenih postupaka, a svi bilateralni ugovori vezani za kazneno područje sadrže odredbe o ustupanju i preuzimanju kaznenog gonjenja. Čak i bez odgovarajućih međunarodnih ugovora, postupak ekstradicije i transfera kaznenih postupaka se odvija nesmetano u odnosu na mnoge države. Tako npr. BiH sa SAD nema potpisan nikakav bilateralni ugovor kojim je regulisano ustupanje i preuzimanje kaznenih gonjenja, ali ovi postupci se između dvije države nesmetano odvijaju. Načelo *aut dedere aut judicare* je zastupljeno kroz zakonodavstvo BiH, tako da u svakom postupku izručenja u kome se tražena osoba ne može izručiti, uz obavještenje drugoj državi u tome, se zatraži i ustupanje kaznenog gonjenja ili kaznenih spisa, kako bi se protiv te osobe vodio krivični postupak u BiH. Isto pravilo vrijedi i u slučajevima kada druga država odbije izručenje Bosni i Hercegovini. Nisu posebno evidentirani predmeti u kojima je pravna pomoć tražena u vezi sa krivičnim djelima vezanim za mučenje i zlostavljanje, ali zapažanja pokazuju da je bilo i takvih predmeta i da se u istim pruži tražena pravna pomoć.

Više policijskih službenika Federalne uprave policije je prošlo obuku pod nazivom „Jačanje principa tretmana lica lišenih slobode zasnovanih na ljudskim pravima, evropskim standardima i najboljoj praksi u Bosni i Hercegovini“. Pripadnici Federalne uprave policije su uzeli učešće na obuci pod nazivom: „Radnje dokazivanja u krivičnom postupku – pretres stana, drugih prostorija i pokretnih stvari, pretres lica, sa posebnim osvrtom na međunarodne i domaće propise iz oblasti ljudskih prava lica lišenih slobode u kojoj su upoznati sa odredbama Konvencije i situacijama u praksi u kojima najčešće mogu biti prekršene odredbe Konvencije.

Član 10.

11. MP BiH svake godine donosi program obuke za zavodske policajce, kojim putem se razrađuju brojne teme, između ostalog i na temu sprečavanja torture i zlostavljanja, zaštite prava osoba lišenih slobode, procjena i rehabilitacija nasilnih i ekstremnih zatvorenika u BiH, klasifikacija i reklasifikacija zatvorenika u Zavodu za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH, posebne odredbe o službi osiguranja i načinu vršenja službe osiguranja naoružanja i opremi i upotrebi vatrenog oružja i drugih sredstava prinude u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH. MP BiH i Vijeće Evrope u proteklom su periodu u više navrata vršili obuke službenika zatvora, i drugih službenika koji

rade na provedbi zakona, a koji u sveobuhvatnoj mjeri promoviraju zaštitu ljudskih prava i sloboda.

Dosadašnja saradnja sa Upravama policije širom zemlje, konstatovano je da je većina njih upoznata sa mandatom i nadležnostima Komiteta, odnosno sa širokim ovlaštenjima boravka i kretanja na teritoriji cijele države kao potpisnice Konvencije, i na mjestima gdje se nalaze osobe lišene slobode i unutar tih prostorija, te pristup svim relevantnim informacijama, samim osobama lišenim slobode i razgovor s njima bez nadzora službenih osoba.

U RS donesen je Okvirni plan i program stručnog usavršavanja i osposobljavanja zaposlenih u ustanovama za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija²², u okviru kojeg je utvrđen nastavni plan i program i nastavne jedinice, uređeno je pitanje provođenja obuke i stručnog usavršavanja svih zaposlenih lica u kazneno-popravnim ustanovama RS.

Također, imajući u vidu odredbe i sadržaj Pravilnika o postupku i načinu ocjenjivanja rada zaposlenih u ustanovama za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija²³, može se konstatovati da postoji i utvrđen mehanizam za procjenu efekata obuke i obrazovnih programa.

U BD BiH obuke policijskih službenika se vrše u saradnji sa Policijskim akademijama u BiH, zatim u saradnji sa Centrima za obuku sudija i tužilaca RS i FBiH, kao i međunarodnim organizacijama ICITAP, UNDP, OSCE, IOM i druge. Određene obuke za rodno zasnovano nasilje, trgovinu ljudima, predmete ratnih zločina prema potpisanim Protokolima, za policijske službenike, organizuju i nevladine organizacije u sklopu svojih aktivnosti.

Konkretno, kada su u pitanju kantonalni MUP-ovi, svaki od njih samostalno provodi planove i programe specijalističkih obuka za policijske službenike iz ciljnih organizacionih jedinica Uprave policije. U navedene obuke uključeno je postupanje sa licima lišenim slobode i sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja, a prateći smjernice i zaključna zapažanja Komiteta. Mnoge obuke planirane za 2020. i 2021. su otkazane usljed pandemije korona virusa Covid 19 do daljnjeg.

U 2020. godini Policijska akademija FMUP je planirala sastanak sa predstavnicima FUP-a, KMUP-ova i Policije Brčko Distrikta, a kako bi se razgovaralo o inoviranju nastavnih planova i programa za osnovnu obuku za policijske službenike, kako bi predložili da se, pored ostalog, uvrste i pitanja sprečavanja zlostavljanja lica lišenih slobode. Sastanak nije realizovan, također zbog pandemije Covid 19.

Član 11.

12. Najvažnije mjere koje su poduzete kako bi se smanjila pretrpanost zatvora i poboljšali materijalni uslovi u svim pritvorskim mjestima u referentnom razdoblju, uključujući izgradnju novih zatvorskih objekata je izgradnja i stavljanje u funkciju Zavoda za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH krajem 2020. godine, sa oko 300 mjesta, čim se u velikoj mjeri riješio problem pretrpanosti zatvora u BiH, s obzirom na to da su u ranijem razdoblju zatvorenici osuđeni pred Sudom BiH izdržavali kaznu zatvora u entitetskim zatvorima (njih 13), a stavljanjem u funkciju Državnog zatvora taj problem je riješen.

Prema informacijama dostavljenih od strane kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, većina Kantona je u skladu sa budžetskim sredstvima u prethodne dvije godine obezbijedila rekonstrukciju i opremanje prostorija za zadržavanje osoba lišenih slobode kroz ulaganje u određena materijalno-tehnička sredstva, kako slijedi: uređenje zidova u prostorijama, zamjena

²² „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 64/19;

²³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 78/19;

i instaliranje adekvatnog ventilacijskog i klimatizacijskog uređaja, zračni i vodeni sistemi (za hlađenje i grijanje prostorija), zamjena ležajeva, sanacija sanitarnih čvorova, betonskih umivaonika i ugradnja novih, zamjena postojećih sijalica i postavljanje LED rasvjete, odvajanje pregrada toaleta u ćelijama prostorija za zadržavanje osoba lišenih slobode, ugradnja novih sanitarnih kabina u skladu sa evropskim standardima, nabavka novih dušeka, posteljine i nepromoćivih zaštitnih navlaka sa lastišom za duške.

Zavod za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH, uz prethodno imenovanje rukovodnog kadra i zapošljavanje ostalog osoblja je tokom 2020. godine stavljen u funkciju.

Navedene aktivnosti prema pritvorenima se obavljaju u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku FBiH i podzakonskim aktima ustanova, dok se uređenje vanjskog prostora uređuje u skladu sa planiranim budžetom, odnosno raspoloživim finansijskim sredstvima.

Pritvorske jedinici KPZ Mostar i KPZ Sarajevo su dosta ograničene kada su u pitanju pritvorski kapaciteti, te će se izvršiti analiza stanja sa ciljem unapređenja aktivnosti shodno mogućnostima ustanova. U KPZ Mostar će se instalirati zaklon od nepovoljnog vremena i oprema za fitness sa klupama za odmor. Zavodi će poduzeti mjere kako bi se osiguralo da se svim pritvorenim osobama ponude dva sata vježbe na otvorenom svaki dan, u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku FBiH. Izvršit će se analazi aktivnosti za osuđene osobe u KPZ Mostar, te će se unaprijediti spektar tretmanskih aktivnosti. Popunjavanje upražnjenih radnih mjesta se vrši u skladu sa raspoloživim godišnjim budžetskim sredstvima.

Federalno ministarstvo pravde je apliciralo na projekte koji se finansiraju iz Predpristupnih fondova Evropske unije radi izgradnje novih i unapređenja postojećih pritvorskih i zatvorskih kapaciteta. Tokom 2021. godine, u sklopu KPZ Zenica otvoren je novi paviljon za 236 zatvorenika, a vrijednost sufinansiranih radova iznosi 2,2 miliona eura. Sredstva za opremanje i ishodovanje dozvola osigurala je Vlada FBiH i Kantona. U KPZ Orašje završena je izgradnja posebne zgrade sa radionicama i sportska dvorana, što je od posebnog značaja jer u ovom Zavodu borave maloljetnici. Vrijednost sufinansiranih radova iznosi 0,8 miliona eura, dok je sredstva za opremanje i dozvole osigurala Vlada FBiH i Kantona.

U avgustu 2021. godine započeli su radovi na izgradnji novog kompleksa KPZ Sarajevo na lokalitetu Igman. Vrijednost radova koji se finansiraju iz IPA fondova iznosi 4,6 miliona eura, dok je sredstva za dozvole, popratnu infrastrukturu i opremu osigurala Vlada FBiH.

Paralelno sa navedenim aktivnostima, iz Proračuna FBiH vrši se izgradnja nove zgrade pritvorske jedinice KPZ Sarajevo na lokalitetu Igman, te izgradnja novog kompleksa KPZ Mostar, što će osigurati potpunu modernizaciju kazneno popravnih zavoda u FBiH.

Istovremeno Federalno ministarstvo pravde je podnijelo aplikacije na nove projekte koji se finansiraju iz IPA fondova. U KPZ Tuzla, koji je jedini zavod u kojem borave žene, planirana je izgradnja novog paviljona za žene na lokalitetu Kozlovac, dok je u KPZ Zenica planirana izgradnja posebne ambulante u kojoj bi se pružio adekvatan tretman za osuđenike koji su ovisnici od narkotika.

Uvidom u službene evidencije u prostorijama za zadržavanje Federalne uprave policije, u periodu 2019.-2021. godine boravilo je ukupno 257 lica lišenih slobode, od toga lica muškog spola 232 i ženskog spola 25. Po nacionalnoj pripadnosti su se izjasnili kako slijedi: Bošnjaka 211, Srba 23, Hrvata 11 i Ostalih 9. Statistički podaci na godišnjem nivou: - u 2019. godini u prostorijama za zadržavanje FUP-a je boravilo ukupno 86 lica, od toga muških 80, ženskih 6, prosjek starosti muških 41 godina, ženskih 33 godine, po nacionalnoj pripadnosti muških Bošnjaka 72, Srba 3, Hrvata 1 i Ostalih 4, a ženskih Bošnjakinja 6; - u 2020. godini u prostorijama za zadržavanje FUP-a je boravilo ukupno 103 lica, od toga muških 92, ženskih 11, prosjek starosti muških 40 godina, ženskih 31 godine, po nacionalnoj pripadnosti muških Bošnjaka 54, Srba 2, Hrvata 2 i Ostalih 2, a ženskih Bošnjakinja 4, Srpkinja 2 i Hrvatice 2; - u 2021. godini u prostorijama za zadržavanje FUP-a je boravilo ukupno 68 lica, od toga muških 60, ženskih 8, prosjek starosti muških 40 godina, ženskih 31 godine, po nacionalnoj

pripadnosti muških Bošnjaka 54, Srba 2, Hrvata 2 i Ostalih 2, a ženskih Bošnjakinja 4, Srpkinja 2 i Hrvatice 2.

U RS važeći Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske²⁴, te prateći podzakonski akti iz ove oblasti – Pravilnik o kućnom redu u ustanovama za izvršenje mjere pritvora²⁵ sadrže odredbe koje propisuju postupanje sa licima koja se nalaze na izvršenju mjere pritvora, i to pitanja prijema i raspoređivanja pritvorenika, zdravstveno-higijenskih mjera i ishrane, rada i ponašanja pritvorenika, održavanja reda i discipline, posjeta, dopisivanja, primanja pošiljki i štampe, postupka u slučaju bjekstva ili smrti pritvorenika, sprovođenja i otpuštanja, zatim pitanja prava pritvorenih lica i pitanje nadzora nad izvršenjem mjere pritvora, kao i druga pitanja koja se odnose na uslove i način izvršenja mjere pritvora u kazneno-popravnim ustanovama.

Kada je u pitanju pretrpanost zatvora, u RS ovaj problem ne postoji, jer se stopa popunjenosti kapaciteta u posljednje 4 godine kretala silaznom putanjom, tako da je krajem 2021. godine iznosila oko 50%.

Statistički podaci o broju pritvorenika i zatvorenika u kazneno-popravnim ustanovama u RS za referentni period, razvrstani prema spolu, starosti i etničkom porijeklu ili nacionalnosti nalaze se u Aneksu 2 uz Izvještaj.

Pozitivan primjer na nivou kantone je Uprava policije MUP-a KS, koja putem svojih organizacionih jedinica, a posebno Jedinice za osiguranje objekata i zadržavanje lica lišenih slobode, dosljedno primjenjuje i postupa po Uputstvu o postupanju sa osobama lišenim slobode MUP-a KS i Priručniku o radu sa osobama zadržanim u prostorijama za zadržavanje, u kojima je propisano da će se preduzeti mjere kako bi uslovi pritvora lica lišenih slobode bili u skladu sa međunarodnim i nacionalnim pravnim standardima, pri tome poštujući prava osoba lišenih slobode u prostorijama zadržavanja.²⁶

Trenutni uslovi u postojećim prostorijama u pogledu svih elemenata su zadovoljavajući, ali se provode određene aktivnosti na pripremi projektnog prijedloga za izgradnju novog objekta MUP-a KS u sklopu kojih je Uprava policije dostavila prijedlog i za prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode pridržavajući se evropskih standarda.

13. BiH je u zakonima o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, kako entitetskim, tako i državnom, propisala da će maloljetnici kaznu maloljetničkog zatvora izdržavati odvojeno od punoljetnih osoba. U entitetima postoje odvojeni objekti (maloljetnički zatvori) koji su predviđeni isključivo za maloljetne osobe. U 2020. godini kaznu maloljetničkog zatvora je izdržavalo ukupno 29 maloljetnih osoba.

Federalno ministarstvo pravde u proteklom periodu je aktivno radilo na analizi stanja kako bi se unaprijedilo poštivanje rodne ravnopravnosti u pritvoru. Također, svim Zavodima će biti date jasne smjernice za rad sa maloljetnicima tokom boravka u pritvorskim jedinicama, shodno Zakonu o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH.

U RS postupanje sa maloljetnicima u krivičnom postupku je regulisano Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku²⁷. Između ostalog, ovim zakonom propisana su pitanja određivanja i trajanja pritvora, pri čemu se insistira da prilikom predlaganja pritvora tužilac uvijek daje prednost mjerama zabrane, a potom mjeri privremenog smještaja, dok pritvor kao krajnju mjeru predlaže samo ako se prethodnim

²⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 63/18;

²⁵ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 58/20;

²⁶ Statistički podaci traženi u okviru pitanja broj 12. dostavljeni su u tabelama od strane MUP-a KS, ali zbog obimnosti nisu uneseni u tekst izvještaja;

²⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske“ brojevi 12/10, 61/13 i 68/20;

mjerama ne može obezbijediti prisustvo maloljetnika tokom suđenja. Zakon propisuje i da se maloljetnici u pritvoru smještaju odvojeno od punoljetnih lica, kao i da svo vrijeme dok se nalaze u pritvoru, maloljetnicima se omogućavaju uslovi korisni za vaspitanje i zanimanje.

U BD BiH, korištenje alternativnih mjera za presude i kazne zatvora maloljetnim učiniocima krivičnih djela regulisano je primjenom odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku²⁸, Pravilnikom o primjeni vaspitnih preporuka prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela²⁹ i Pravilnikom o primjeni vaspitnih mjera posebnih obaveza prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela³⁰.

Kao alternativna mjera krivičnom postupku i zatvoru maloljetnicima se može izreći policijsko upozorenje i vaspitne preporuke, čija je svrha upravo da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetniku. Propisano je da se maloljetnik lišen slobode za vrijeme dok se nalazi u nadležnoj organizacionoj jedinici Policije BD BiH i tokom zadržavanja u tužilaštvu, smješta u prostoriju tako da nije u kontaktu sa odraslima.

Kada su u pitanju MUP-ovi na kantonalnom nivou, Upravi policije MUP-a KS u naznačenom periodu prijavljen je jedan slučaj u kojem je prijavitelj ženska osoba podnijela žalbu na rad policijskih službenika zbog torture, odnosno zlostavljanja prilikom lišenja slobode u službenim prostorijama policijske stanice, ali je nakon provedene unutrašnje istrage uvršteno da je prijava neosnovana u dijelu torture i zlostavljanja. Maloljetne osobe lišene slobode, a koje se trebaju smjestiti u prostorije za zadržavanje, smještaju se odvojeno od punoljetnih osoba. Evidencija o maloljetnim osobama lišenim slobode, a koje su smještene u prostorije za zadržavanje, neće biti dostupna javnosti. Osobe muškog i ženskog spola koje su lišene slobode, biće smještene odvojeno, na način da se onemogućí fizički i vizuelni kontakt istih. U svaku prostoriju – ćeliju za zadržavanje, u pravilu se smješta jedna osoba, a izuzetno se mogu smjestiti do dvije osobe u jednu prostoriju-ćeliju, osim ako nije u pitanju: bolest lica; alkoholiziranost; agresivnost-nasilnost; starosna dob; spol; osobe koje na bilo koji način stvaraju otpor ili odbijaju saradnju sa dežurnim policijskim službenikom.

Raspored osoba lišenih slobode koje se smještaju u prostorije za zadržavanje vrši dežurni policijski službenik, poštujući naprijed navedeno i shodno raspoloživom prostoru.

U MUP TK je u referentnom periodu zaprimljeno 37 predstavlki i žalbi, od čega 32 predstavke na neprofesionalno ponašanje i nanošenje tjelesnih povreda u toku obavljanja policijskih poslova i 5 predstavlki na neprofesionalno ponašanje i nanošenje tjelesnih povreda izvan službe. Po svim predstavkama ili žalbama provedeni su interni postupci i na temelju utvrđenih činjenica okončani su na sljedeći način: po 2 predmeta je odobreno da se ne provodi interni postupak; 5 predmeta je okončano odustankom od žalbe podnosioca; 12 predmeta okončano je odlukom „neosnovano“; 11 predmeta okončano je ocjenom „bez dovoljno dokaza“ i 7 predmeta okončano je ocjenom „osnovano“. Pored toga u referentnom periodu po navedenim prijavama nisu utvrđena obilježja mučenja, zlostavljanja ili prekomjerne upotrebe sile.

14. Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija FBiH disciplinska kazna upućivanja u samicu iznosi 20 dana. U novom Zakonu namjerava se promijeniti ta odredba, u smislu da će boravak u samici biti ograničen na 10 dana.

²⁸ „Službeni glasnik BD BiH“ broj 44/11;

²⁹ „Službeni glasnik BD BiH“ broj 01/13;

³⁰ „Službeni glasnik BD BiH“ broj 01/13;

U RS Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija definisano je da se za učinjene disciplinske prekršaje zatvorenicima mogu izreći disciplinske kazne, i to opomena, pismeni ukor, oduzimanje pogodnosti van ustanove i u ustanovi i upućivanje u samicu do 20 dana.

15. U FBiH slučajevi nasilja među zatvorenicima su veoma rijetki, a slučajevi mogućeg nemara od strane službenika angažovanih na provođenju zakona nisu zabilježeni. Rijetko se dogodi između zatvorenika verbalno nasilje, ali ono na vrijeme bude uočeno i sankcionisano na zakonit način. Dvogodišnji projekt čini je cilj smanjenje štetnih efekata koje problematični zatvorenici mogu imati na druge zatvorenike i smanjenje ekstremizma i nasilja u zatvorima je donio pozitivne rezultate na terenu. Brojne obuke i izdani priručnici na tu temu su od velike pomoći svim službenicima koji rade u zatvorima.

U RS nasilje između zatvorenika se karakteriše kao teži disciplinski prekršaj koji se reguliše Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija. Preventivne mjere koje se preduzimaju po ovom pitanju rade Služba obezbjeđenja i Služba tretmana. U posmatranom periodu zabilježeno je 14 prekršaja u KPZ Trebinje, 26 u KPZ Bijeljina i 21 u KPZ Foča.

16. Ukupan broj smrtnih slučajeva u zatvorima u FBiH u 2020. godini iznosio je 23. Od toga su 2 samoubistva, 1 nesretan slučaj i 20 slučajeva prirodne smrti. Sa svakim smrtnim slučajem se postupa u skladu sa aktuelnim zakonima.

U odjeljenjima sa izvršenje mjere pritvora u kazneno-popravnim ustanovama u RS nije bilo smrtnih slučajeva.

17. Zakon o azilu propisuje razloge i način privremenog ograničenja kretanja tražitelja azila koji su usklađeni sa razlozima propisanim Direktivom 2013/33 Evropskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju standarda za prihvatanje podnosioca zahtjeva za međunarodnu zaštitu tako da je i u ovom slučaju riječ o evropskom standardu koji je inkorporiran u nacionalno zakonodavstvo.

Dakle, Zakon jasno propisuje da je riječ o privremenom ograničenju kretanja tražitelja azila kojem se pribjegava u krajnjem slučaju, iz zakonom propisanih razloga, nakon što Ministarstvo utvrdi da se druge mjere ne mogu primijeniti. Takvo ograničenje traje što je moguće kraće.

Zakon definiše i odluke koje donosi Ministarstvo sigurnosti BiH a to je rješenje o privremenom ograničenju kretanja tražitelja azila, u kojem se navode razlozi, način i vrijeme trajanja izrečene mjere ograničenja kretanja kao i pravni lijek koji se omogućava tražitelju azila da osporava njegovo ograničenje kretanja izjavljivanjem tužbe Sud-u BiH. Tužba se podnosi u roku od osam dana od dana prijema rješenja, i ne odgađa izvršenje rješenja.

Kretanje tražitelja azila može se privremeno ograničiti na period do 90 dana. Ako okolnosti zbog kojih je mjera ograničenja izrečena još uvijek traju, mjera ograničenja kretanja može se produžavati na period do 90 dana. Tražitelju azila kretanje može biti privremeno ograničeno ukupno 180 dana.

Ministarstvo će odluku o ograničenju kretanja donijeti cijeneći individualne okolnosti svakog pojedinačnog slučaja i vodeći računa o nužnosti i razmjernosti izrečene mjere i razloga za ograničenje.

Ako je tražitelju azila kretanje privremeno ograničeno, Ministarstvo obavještava Službu. Tražitelj azila kojem je ograničeno kretanje zabranom kretanja izvan određenog mjesta u obavezi je da se, za vrijeme trajanja izrečene mjere, javlja nadležnoj organizacionoj jedinici Službe ili policijskoj upravi/stanici, na način koji odredi Ministarstvo.

Maloljetnom tražitelju azila ograničava se kretanje zabranom kretanja izvan imigracionog centra samo u krajnjem slučaju i nakon što Ministarstvo utvrdi da se druge mjere ne mogu

primijeniti. Takvo ograničenje traje što je moguće kraće i Ministarstvo će u najkraćem roku maloljetnika smjestiti na adekvatan način.

18. Osobe osuđene od strane sudova na obavezno psihijatrijsko liječenje se smještaju u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu u skladu sa zakonima. Alternativni oblici liječenja u ambulantnom smislu su mogući i kod blažih oblika zatvorenika, koji se nalaze u zatvoru i stanje im nije toliko teško da bi zahtijevali hospitalizaciju, a o čemu se brinu zdravstvene službe zavoda.

Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine³¹ propisani su zajednički minimalni standardi za rad i pružanje usluga kao i drugi zasebni minimalni standardi za obavljanje djelatnosti, odnosno poslova socijalne zaštite u ustanovama socijalne zaštite u FBiH. Za ukupan tretman i pružanje usluga licima s invaliditetom ustanova je dužna osigurati potreban broj stručnih radnika i to za odrasle sa umjerenim, teškim i težim invaliditetom: 1 defektolog na 80 korisnika; 1 socijalni radnik na 150 korisnika; 1 psiholog na 250 korisnika; neurolog ili psihijatarfizičar, psihijatar 1 puta mjesečno po 8 sati na 150 korisnika; 1 medicinska sestra/tehničar ili strojna zanimanja sa punim radnim vremenom na odjelu do 80 korisnika; 1 njegovateljica/edukacija iz oblasti njege na 10 korisnika sa potpunom ovisnošću; 1 fizioterapeut na odjelu do 200 korisnika, 1 radni terapeut/edukacija iz oblasti radne terapije na 250 korisnika; 1 okupacioni instruktor sa 20 korisnika i 1 muzikoterapeut na 300 korisnika. Pravilnikom za psihijatrijske bolesnike propisan je sljedeći standard u pogledu stručnog kadra: 1 socijalni radnik na 50 korisnika; 1 psiholog na 150 korisnika; 1 ljekar psihijatar 3 puta mjesečno po 8 sati na 150 korisnika; 1 medicinska sestra/tehničar ili srodno zanimanje na 20 korisnika; 1 fizioterapeut na 150 korisnika; 1 njegovatelj/edukacija iz oblasti njege na 5 korisnika; 1 radni terapeut/edukacija iz oblasti radne terapije na 200 korisnika; 1 okupacioni instruktor sa 15 korisnika; 1 muzikoterapeut na 200 korisnika i 1 edukator-rehabilitator na 100 korisnika. Trenutna situacija u vezi zapošljavanja je takva da se novi kadar zapošljava u skladu sa finansijskim sredstvima kojim Ustanova raspolaže.

Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH je propisano da se restriktivni postupci i mjere prema korisniku koji svojim ponašanjem dovodi u opasnost sebe, druge korisnike, osoblje, posjetioce ili imovinu, primjenjuju isključivo na osnovu planiranih, nadgledanih i vremenski ograničenih intervencija. Za ograničavanje kretanja, izolaciju ili kontrolu ponašanja korisnika, pružalac usluga obavezan je da propiše procedure, odredi odgovorno lice za odobravanje restriktivnih mjera i postupaka i voditi evidenciju o njihovoj primjeni.

Prisilni smještaj osoba u zdravstvenu ustanovu regulisan je Zakonom o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama³². U skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Zakon utvrđuje da o svakom prisilnom smještaju punoljetnih osoba sa duševnim smetnjama bez njihovog pristanka, odnosno djece i maloljetnih osoba sa duševnim smetnjama i osoba lišenih poslovne sposobnosti bez pristanka njihovih zakonskih zastupnika – odlučuje sud. Postupci po odredbama ovog Zakona su hitni. Zdravstvena ustanova mora obavijestiti komisiju za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama o svakom slučaju oduzimanja slobode u skladu sa ovim Zakonom. Postupak prisilnog smještaja je detaljno Zakonom uređen. Liječenje osoba sa duševnim smetnjama bez iskazanog pristanka na potrebne medicinske mjere podrazumijeva obavezno poštivanje zahtjeva iz Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Radi se o sistemu koji je već dugo uobičajena praksa u zdravstvenim ustanovama. Prema podacima za 2021. godinu, broj osoba koje su bile prisilno smještene u tri

³¹ „Službene novine Federacije BiH”, brojevi 15/13 i 44/16;

³² „Službene novine FBiH” brojevi 37/01, 40/02, 52/11 i 14/13;

klinička centra je 23. Iz kliničkih centara navode da je to broj koji ne varira puno od godine do godine, te da se to može posmatrati i kao prisjek.

Izmjenama Zakona iz 2013. godine uspostavljena je Komisija za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama FBiH, a u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom. Donesen je Pravilnik o izboru, organizaciji i radu Komisije za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama FBiH³³, koji bliže uređuje izbor, organizaciju i rad ove Komisije (u daljem tekstu: Federalna komisija). Ova je komisija definirana kao stručno, neovisno, savjetodavno tijelo Federalnog ministarstva zdravstva, koje prati provođenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama u zdravstvenim ustanovama primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite, kao i u ustanovama socijalne zaštite osnovanim saglasno Zakonu o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite osnovanim saglasno Zakonu o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u FBiH³⁴. Federalna komisija ima šest članova, pri čemu svaki član ima zamjenika iste struke i tehničkog sekretara kojeg imenuje federalni ministar zdravstva. Federalnu komisiju čine: doktor medicine specijalista neuropsihijatar/psihijatar, diplomirani psiholog, diplomirana medicinska sestra-tehničar, diplomirani pravnik, diplomirani socijalni radnik i predstavnik udruženja korisnika. Zadaci Federalne komisije su detaljno propisani Pravilnikom, način rada, kao i rokovi podnošenja izvještaja o radu Federalnom ministarstvu zdravstva. Federalna komisija je imenovana u dva saziva, u mandatu po 4 godine. Trenutno je aktuelan izbor članova za novi saziv Federalne komisije. Važno je istaći da Pravilnik sadrži i Standardizirani upitnik za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama, a koji se direktno referira na sljedeće odredbe Konvencije o zaštiti prava osoba sa invaliditetom: 1. Pravo na odgovarajući standard života i socijalne zaštite; 2. Pravo uživanja najvišeg mogućeg standarda fizičkog i mentalnog zdravlja; 3. Pravo na uživanje poslovne sposobnosti i pravo na slobodu i sigurnost osobe; 4. Sloboda od mučenja ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja i 5. Pravo na neovisno življenje i uključenost u zajednicu.

Izuzetan je doprinos rada Federalne komisije praćenju prava osoba sa duševnim smetnjama, odnosno nadzora koji se vrši shodno Zakonu i Pravilniku. Prema izvještajima o radu Federalne komisije, nije bilo zabilježenih slučajeva torture ili mučenja u zdravstvenim ustanovama.

U okviru Projekta mentalnog zdravlja u BiH pripremljen je dokument „Model zajedničkog planiranja otpusta pacijenta sa mentalnim poremećajima iz bolnice u FBiH.“ Model je pilotiran u FBiH u sedam lokalnih sredina, i pokazao je funkcionalnost u praksi. Nakon toga, primjema Modela je proširena i na niz drugih općina. Cilj planiranja otpusta je identificirati planove pacijenta i podršku koju će trebati pacijent i porodica/njegovatelj poslije bolničkog liječenja. Otpust je složen proces kojim se nastoji odrediti odgovarajući nivo potrebnih usluga za svakog pacijenta, adekvatno mjesto i služna u kojoj pacijent može dobiti posthospitalnu njegu i tretman. Ključni elementi planiranja otpusta su: kontinuitet i koordinacija brige i liječenja; pružanje podrške u nivou koji će odgovarati procijenjenim potrebama pacijenta za život u zajednici; rana intervencija tokom krize i relapse i očuvanje zdravlja i dobrog stanja pacijenta.

U RS u JZU Zavod za forenzičku psihijatriju Sokolac nalazi se 124 lica kojima je nadležni sud izrekao mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, kao i četiri lica koja imaju status pritvorenika, a smješteni su na ekspertizni odsjek navedene ustanove. Za svakog pacijenta se nadležnom Sudu dostavljaju izvještaji o zdravstvenom stanju gdje se sudu prezentuje psihički i socijalni status pacijenta, te u skladu s tim donosi

³³ „Službene novine FBiH“ broj 44/13;

³⁴ „Službene novine FBiH“ brojevi 31/08 i 27/12;

odluka o daljem zadržavanju pacijenta u ustanovi ili eventualnom otpustu u zajednicu iz koje dolaze sa nastavkom daljeg ambulantnog liječenja.

U BD BiH, situacija u pogledu usluga rehabilitacije u zajednici i drugih oblika alternativnog liječenja nije regulisana posebnim protokolom, a sama realizacija i dalje je u skladu sa dinamikom pandemije Korona virusom.

Članovi 12–13.

19. U prethodnom razdoblju nisu zabilježeni slučajevi mučenja niti pritužbe na iste. Bilo je nekoliko slučajeva prigovora na prekomjernu upotrebu sile, ali utvrđeno je kako je npr. modrica na rukama nastala prilikom sprovođenja osobe na suđenje i to njegovim namjernim djelovanjem.

U Federalnoj upravi policije istrage o pritužbama na rad policije i eventualne navode o policijskom zlostavljanju vodi Jedinica za profesionalne standarde po službenoj dužnosti, po predstavkama i žalbama građana, po zahtjevu Odbora za žalbe građana FBiH, po zahtjevima/prijedlozima nadređenih rukovodilaca i rukovodilaca osnovnih organizacionih jedinica odnosno samih uposlenika i zahtjeva rukovodioca organa. Jedinica postupa i u internim postupcima pokrenutih protiv policijskih službenika FUP-e u cilju provjere navoda iz predstavki, izvještaja, saznanja ili informacija kojim se ukazuje na nezakonite postupke ili neprimjereno ponašanje policijskih službenika. Unutrašnja istraga za lakšu povredu službene dužnosti se mora završiti u roku od 30 dana od dane prijave Jedinici, a interni postupak za teže povrede službene dužnosti u roku od tri mjeseca od dana prijave Jedinici, a može se produžiti još dva mjeseca u zavisnosti od složenosti slučaja. Ako se utvrdi da postoje elementi povrede službene dužnosti, Jedinica podnosi Zahtjev za pokretanje disciplinskog postupka Disciplinskoj komisiji. Ako se utvrdi da postoje elementi krivičnog djela, svi dokumenti u kojima se nalaze takva saznanja odmah se dostavljaju nadležnoj organizacionoj jedinici kriminalističke policije FUP-e radi eventualnog pokretanja krivične istrage, a koja je dužna obavijestiti Jedinicu o preduzetim mjerama iz svoje nadležnosti, odnosno o upoznavanju nadležnog tužioca. Tužilac će u skladu sa vlastitom procjenom o dobivenom dokumentu, eventualno uputiti odgovarajuće zahtjeve nadležnoj organizacionoj jedinici kriminalističke policije FUP-e.

FUP je, pod nadzorom Kantonalnog tužiteljstva Tuzlanskog kantona vodio istragu protiv jednog policijskog službenika MUP-a TK PU Tuzla po prijavi oštećenog, uz izvještaj o postojanju osnova sumnje da je počinio krivično djelo „Zlostavljanje u vršenju službe“ iz KZ FBiH; postupak je nakon toga predat u nadležnost Kantonalnog tužilaštva Posavskog kantona. FUP je također u periodu novembar 2017. godina – oktobar 2021. godina postupala po prijavama građana koje su uključivale neku vrstu fizičkog i/ili psihičkog zlostavljanja i prekomjernu upotrebu sile u šest slučajeva (dva slučaja su prijavljena 2018. godine, jedan slučaj 2019. godine, dva slučaja 2020. godine i jedan slučaj 2021. godine).

U RS, u Službi za zaštitu integriteta i zakonitosti u radu, Jedinica za profesionalne standarde, u periodu od 01.01.2017. do 31.10.2021. zaprimljeno je 118 predstavki građana i 6 prijava dostavljenih od org. jedinica MUP RS, a koje se odnose na zlostavljanja i nehumana postupanja od strane policijskih službenika. Jedinica je provodila i unutrašnje postupke po 115 predstavki građana i 6 prijava. U periodu od 01.01.-31.12.2017. godine zaprimljeno je 29 predstavki, i proveden je unutrašnji postupak po 23 predstavke građana. U periodu 01.01.-31-12-2018. godine zaprimljeno je 32 predstavke i 2 prijave, i sproveden je unutrašnji postupak po 22 predstavke građana. U periodu od 01.01. do 31.12.2019. godine zaprimljena je 21 predstavka građana i sproveden unutrašnji postupak po 34 predstavke građana. U periodu 01.01.-31.12.2020. zaprimljeno je 23 predstavke građana i 3 prijave, i sprovedena 22

unutrašnja postupka po 17 predstavki građana i 5 prijava. Od 01.01. do 31.10.2021. zaprimljeno je 13 predstavki građana i 1 prijava, i sprovedeno 20 unutrašnjih postupaka po 19 predstavki građana i 1 prijava. Sve predstavke i prijave koje se odnose na zlostavljanje i nehumana postupanja od strane policijskih službenika MUP RS se dostavljaju nadležnim tužilaštvima radi preduzimanja mjera i radnji iz njihove nadležnosti.

U BD BiH, u razdoblju od 01.01.-31.10.2021. godine, Jedinica za profesionalne standarde je provodila slučajeve u kojima su prijavljeni policijski službenici, vezano za prekomjernu upotrebu sile i fizička maltretiranja. Nakon provedenog internog postupka, utvrđeno je da su u tri slučaja navodi neutemeljeni, dok je jedan slučaj okončan bez dovoljno dokaza. U istom razdoblju JPS-e je sačinila 24 mišljenja o upotrebi sile, u kojima su policijski službenici, nad 24 osobe upotrijebili fizičku snagu i sredstva za vezivanje, usljed čega su pet osoba i tri policijska službenika zadobila lake tjelesne ozljede. U svim slučajevima upotreba sile je ocijenjena pravilnom i zakonitom.

Kada su u pitanju kantonalni MUP-ovi, u referentnom periodu je u Upravi policije MUP-a KS evidentirana ukupno 41 predstava – žalba, koje imaju obilježje fizičkog zlostavljanja, ponižavanja ili torture, a po kojima su u skladu sa propisanim procedurama postupali inspektori Odjeljenja za unutrašnju kontrolu i sproveli unutrašnje istrage.

U Upravi policije MUP-a BPK Goražde u referentnom periodu je evidentirana jedna pritužba građana koji je prethodno lišen slobode. Sprovedenom unutrašnjom istragom utvrđeno je da je njegova pritužba neosnovana iz razloga što opis prekomjerne upotrebe sile koju je opisao u svojoj izjavi nije potvrđen od strane ljekara, koji ga je pregledao po njegovom zahtjevu, neposredno nakon lišenja slobode. Također, u proteklom periodu, jedan policijski službenik je prijavljen da je izvršio krivično djelo, nakon čega je sprovedena unutrašnja istraga, a paralelno sprovedena je i krivična istraga pod nadzorom postupajućeg tužioca KT Goražde, kada je istovremeno policijski službenik privremeno suspendovan iz službe do okončanja krivičnog postupka. Disciplinski postupak protiv policijskog službenika je pokrenut, odnosno donešen je zaključak o mirovanju istog, do okončanja krivičnog postupka.

20. U RS, Zakonom o zdravstvenoj zaštiti definisana prava i obaveze građana i pacijenata u ostvarivanju zdravstvene zaštite, u smislu da pacijent ima pravo na povjerljivost ličnih informacija koje je saopštio nadležnom doktoru, uključujući i one koje se odnose na njegovo stanje zdravlja i potencijalne dijagnostičke i terapijske procedure. Zabranjeno je da nadležni doktor, bez pismenog pristanka pacijenta, saopšti drugim licima lične podatke o pacijentu, osim kada je na to obavezan posebnim zakonom. Ako je pacijent dao pristanak, nadležni doktor može saopštiti podatke o zdravstvenom stanju pacijenta punoljetnom članu porodice pacijenta. Nadležni doktor mora saopštiti podatke o zdravstvenom stanju pacijenta punoljetnom članu porodice i u slučaju kada pacijent nije dao pristanak za saopštavanje podataka o svom zdravstvenom stanju, a to je neophodno radi izbjegavanja zdravstvenog rizika člana porodice. Pacijent ima pravo na zaštitu svoje privatnosti i tokom provođenja dijagnostičkih ispitivanja, posjete specijalisti i medicinsko-hirurškog liječenja u cjelini. Pregledu pacijenta mogu prisustvovati zdravstveni radnici koji preduzimaju medicinski tretman, studenti medicine, učenici medicinske škole, a za lica do 15 godina života i poslovno nesposobna lica, roditelj, zakonski zastupnik ili staratelj. Pacijent može dati pisanu saglasnost i za prisutnost drugih lica prilikom pregleda.

U BD BiH, kako bi se medicinski pregledi podnosilaca pritužbi ili žrtava zlostavljanja i/ili torture obavljali povjerljivo i kada god je to dozvoljeno, van vidokruga službenika koji provode nadzor, nisu preduzete mjere posebnih protokola, osim postupanja u skladu sa

dinamikom pandemije Korona virusom, odnosno mjere prema kojoj u jednoj prostoriji mora biti ograničen broj lica (najčešće je to maksimalno 2).

U toku krivičnog postupka svjedocima i žrtvama je po potrebi osiguran poseban tretman, kao što su podrška putem sudskog psihologa, svjedočenje putem audiovideo tehnike, te odvojen ulaz svjedoka ili žrtve od počinioca krivičnog djela.

21. Revidirana državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina usvojena je na vanrednoj sjednici Vijeća ministara BiH na sjednici održanoj 24.09.2020. godine, uključujući anekse A i B koji su sastavni dijelovi iste. Prvi strateški cilj je „Procesuirati najsloženije i najprioritetnije predmete ratnih zločina pred Sudom BiH i Tužiteljstvom BiH, a ostale predmete pred pravosudnim tijelima entiteta i BD BiH do kraja 2023. godine“. Jedan od strateških ciljeva predviđa da je potrebno „Osigurati efikasno upravljanje predmetima ratnih zločina, odnosno njihovo raspoređivanje između državnog pravosuđa i pravosuđa entiteta i Brčko distrikta, koje će omogućiti procesuiranje u zadanom vremenskom razdoblju.“ Aneks A revidirane strategije čine „kriteriji za pregled predmeta ratnih zločina“, koji omogućavaju prenos većeg broja predmeta ratnih zločina s pravosuđa državnog nivoa na entitetski nivo, i nivo BD BiH. Ovim kriterijima utvrđuju se jasno definisane i usaglašene smjernice kojima će se rukovoditi Tužilaštvo i Sud BiH prilikom ponovnog pregleda i nove kategorizacije predmeta ratnih zločina, s ciljem donošenja odluke Suda BiH o tome hoće li se predmet, s obzirom na stepen složenosti, procesuirati pred Tužilaštvom BiH i Sudom BiH ili pred sudovima i tužiteljstvima entiteta i BD BiH. Primjena ovih kriterija, međutim, ne isključuje mogućnost da se pojedini predmeti, ako postoje izuzetne okolnosti (javna ili službena dužnost učinitelja, potreba za osiguranjem mjera zaštite svjedoka, itd.) procesuiraju pred Tužiteljstvom BiH i Sudom BiH, iako bi po stepenu složenosti ti predmeti bili procesuirani pred drugim sudovima i tužiteljstvima. Težina kaznenog djela se ogleda u sljedećem: a) pravna kvalifikacija; b) sistematska ubistva; c) teži oblici silovanja; d) teži oblici nezakonitog zatvaranja ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode; e) teži oblici nanošenja patnje civilnom stanovništvu; f) povezanost predmeta s drugim predmetima.

Jedan od načina osiguranja adekvatnog mehanizma kontrole na provođenju Strategije je ojačana uloga i status Nadzornog tijela, o čemu je pripremljen Prijedlog odluke o formiranju Nadzornog tijela za praćenje provođenja Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina i čeka se na usvajanje od strane VM BiH.

Napredak u rasvjetljavanju slučajeva prinudnih nestanaka počinjenih u prošlosti ide sporo, nije izvršena reforma Instituta za nestala lica i nije uspostavljena Centralna evidencija nestalih lica u skladu sa Zakonom o nestalim licima.

Kako bi nosioci pravosudnih funkcija redovno unapređivali znanje neophodno za rad na predmetima ratnih zločina i rad sa žrtvama, Centri za edukaciju sudija i tužilaca (CEST FBiH, CEST RS i Pravosudna komisija BD) redovno provode obuke na navedene teme. Saradnja je ostvarena sa OSCE Misijom BiH i TRIAL organizacijom, a VSTV BiH realizira projekt „Unapređenja rada na predmetima ratnih zločina u BiH“.

Zaključno sa 2018. u svim pravosudnim institucijama, koje se bave istragom i procesuiranjem predmeta ratnih zločina, postoji ukupno 21 odjeljenje za podršku svjedocima u sudovima i tužilaštvima u BiH i to: 2 na nivou BiH, 10 u FBiH; 7 u RS, te 2 odjeljenja u BD BiH.

Zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom ugroženih svjedoka usvojeni su na nivou BiH, entiteta i BD BiH, dok je na nivou BiH usvojen i Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH. Zakon o izmjenama i dopunama KZ uvedeno je krivično djelo mučenje i drugi oblici surovog i nečovječnog postupanja, te je na taj način izvršeno usklađivanje definicije ovog krivičnog djela sa definicijom djela iz člana 1. Konvencije. Izvršeno je usklađivanje odredaba Krivičnog zakona BiH sa međunarodnim standardima u pogledu krivičnog djela ratni zločin seksualno

zlostavljanje, tako što je u članu 172. stavu (1) tačka g) i članu 173. stavu (1) tačka e) uvjet „prisile ili prijetnje o neposrednom napadu“ brisan.

Zakon o krivičnom postupku BiH sadrži odredbe koje se tiču ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva koji se odnosi na naknadu štete, povrat stvari ili poništenje određenog pravnog posla. Rješavanje imovinsko-pravnog zahtjeva u kaznenom postupku predstavlja rješavanje građanske stvari istovremenosa kaznenom stvari.

Na nivou BiH još uvijek nije usaglašen Zakon o pravima žrtava torture koji je trebao regulisati ostvarivanje prava na adekvatnu naknadu.

Pravo na naknadu regulisano je u okviru Zakona o krivičnom postupku (Predmet imovinskopravnog zahtjeva) kojim je propisano da će se imovinskopravni zahtjev koji je nastao usljed učinjenja kaznenog djela raspraviti na prijedlog ovlaštene osobe u kaznenom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak. Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništavanje određenog pravnog posla. Imovinsko-pravni zahtjev se može dosuditi samo uz presudu u kojoj se optuženi oglašava krivim, u suprotnom oštećeni se upućuje na parnicu.

U Federaciji BiH materijalna zaštita civilnih žrtava rata osigurana je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom kojim je utvrđena „Posebna kategorija civilnih žrtava rata“, u koju spadaju žrtve ratnog seksualnog nasilja. Istim je propisano materijalno pravo na „Mjesečno lično novčano primanje“ u iznosu koji ostvaruje civilna žrtva rata sa 100% tjelesnim oštećenjem kao i pravo na pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala, osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija); prioritetno stambeno zbrinjavanje; psihološka pomoć i besplatna pravna pomoć, a koje osiguravaju nadležni organi kantona.

Po pitanju naknada za srodnike nestalih osoba, u FBiH je ovo pitanje u potpunosti riješeno zakonima iz oblasti boračko-invalidske zaštite za lica koja su nestala u statusu pripadnika Armije RBiH ili HVO-a, a za osobe koje su nestale kao civili, ovo pitanje je riješeno u okviru Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom³⁵. Prava definisana ovim propisom porodice nestalih civila ostvaruju pod istim uslovima i u istom obimu kao porodice poginulih civilnih žrtava rata, a finansiraju se iz budžeta FBiH i kantona u omjeru 70-30%. Po ovom propisu civilne žrtve rata kao i njihove porodice imaju pravo i na: pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala; osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija); prioritetno zapošljavanje; prioritetno stambeno zbrinjavanje; te psihološku i pravnu pomoć. Ova prava ostvaruju se u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju, zdravstvenoj zaštiti i zapošljavanju i socijalnoj zaštiti, i u nadležnosti su kantona. Kanton može utvrditi i druga prava i proširiti obim prava utvrđenih ovim zakonom, u skladu sa svojim mogućnostima i potrebama civilnih žrtava rata. Najčešće proširena prava se realizuju kroz subvencije u komunalnim troškovima i jednokratnim novčanim pomoćima.

U BD BiH, Jedinica za istraživanje ratnih zločina Policije BD BiH, u skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Policiji BD BiH i Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina, uključujući izmjene i dopune Revidirane strategije, u kontinuitetu preuzima operativne i druge mjere i radnje na otkrivanju, istraživanju i dokumentovanju krivičnih djela počinjenih u toku rata u BiH, a koja su propisana u KZ BiH ili preuzeti krivičnim zakonom SFRJ. Trenutno ova Jedinica ima u radu 145 predmeta, a obuhvataju silovanje i druge seksualne zločine nasilja. Od tog broja 64 se

³⁵ „Službene novine FBiH“ brojevi 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16 i 40/18;

vode pod nadzorom Tužilaštva BD BiH, a 81 pod Tužilaštvom BiH. Nadalje, trenutno se traga za posmrtnim ostacima za 87 lica i to 61 bošnjačke nacionalnosti, 15 srpske i 11 hrvatske. Kada je u pitanju implementacija Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, Policija BD BiH je 2011. godine izvršila izmjenu organizacione strukture tako što je formirala posebnu jedinicu za procesuiranje ratnih zločina i traženje nestalih lica.

Pojedini MUP-ovi na kantonalnom nivou, kao MUP TK imaju Odjeljenja za ratne zločine, a koji također postupaju po Revidiranoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina.

Član 14.

22. Kada su u pitanju programi reparacije za žrtve torture, Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom je utvrđeno da se posebnom kategorijom civilnih žrtava rata smatraju osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje. Ovoj grupi žrtava je utvrđeno pravo na materijalnu naknadu nazvanu „mjesečno lično novčano primanje“ i iznosi 70% mjesečnog iznosa lične invalidnine ratnog vojnog invalida prve grupe, odnosno, jednako je iznosu koji pripada civilnoj žrtvi rata prve grupe. Mjesečni iznos ovog primanja je 607,25 KM. Broj osoba koje su ostvarile status posebne kategorije civilnih žrtava rata u FBiH iz godine u godinu je u blagom opadanju, zbog smrti žrtava, ali se proces uvođenja u pravo žrtava koje se odluče da to pravo zatraže, kontinuirano provodi i nema zakonskog ograničenja za podnošenje zahtjeva za ostvarivanje statusa. Prema podacima Federalnog ministarstva rada i socijalne politike broj korisnika prava posebne kategorije civilnih žrtava rata na dan 31.09.2021. godine u bazi podataka bilo je 932 korisnika prava posebne kategorije civilnih žrtava rata. Na godišnjem nivou za prava ove grupe korisnika izdvaja se približno 7.000.000,00 KM iz budžeta FBiH i kantona, u omjeru 70-30%. Posebnoj kategoriji civilnih žrtava rata pripadaju i ostala prava koja su civilnim žrtvama rata utvrđena u citiranom federalnom zakonu, a koja su navedena u prethodnom odgovoru. Nema preciznim statističkih pokazatelja ali jedan broj iz posebne kategorije civilnih žrtava rata je ostvario pravo na poticaj i pomoć u zapošljavanju putem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom u FBiH. Neki kantoni, odnosno općine, osigurali su stambeno rješenje za posebnu kategoriju civilnih žrtava rata u svojoj lokalnoj zajednici.

RS je poštujući ustavna ovlašćenja, a u skladu sa relevantnim međunarodnim dokumentima o torturi, kao i relevantnim direktivama EU, pravno normirala status i prava žrtava ratne torture, uključujući žrtve seksualnog nasilja kao posebnu kategoriju žrtava torture i donijela poseban zakon - Zakon o zaštiti žrtava ratne torture³⁶ koji je predvidio je određene oblike reparacije i to: pravo na mjesečno novčano primanje kao vid kompenzacije koje mogu ostvariti žrtve seksualnog nasilja kao najtežeg oblika torture, a pod određenim uslovima to pravo mogu ostvariti i lica koja su u vrijeme doživljene torture bila maloljetna za šta se u Budžetu Republike Srpske obezbjeđuje posebna budžetska pozicija; obezbjeđuje se pravo na zdravstveno osiguranje i pravo na participaciju, odnosno oslobađanje od troškova ličnog učešća u korištenju zdravstvene zaštite; zapošljavanje i samozapošljavanje kao vid restitucije jer im priznavanje statusa omogućava lakši ulazak na tržište rada kroz korištenje posebnih programa za zapošljavanje i banjska rehabilitacija koja se organizuje po posebnom programu. Zakon predviđa i prava koja se ostvaruju u skladu sa propisima iz drugih pravnih oblasti: pravo na rehabilitaciju koje se kroz zaštitu mentalnog i fizičkog zdravlja obezbjeđuje u skladu

³⁶ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 90/18;

sa propisom iz oblasti zdravstvene zaštite, prava iz socijalne zaštite, pravo na besplatnu pravnu pomoć, pravo na oslobađanje od plaćanja administrativnih i sudskih taksa.

U BD BiH nije uspostavljen sistem reparacija u cilju obezbjeđenja svih oblika obeštećenja žrtvama ratnih zločina, uključujući seksualno nasilje. Žrtve u praksi traže sudsku naknadu u parničnom postupku.

Član 15.

23. U BD BiH, u sudskoj praksi do sada nije bilo slučajeva odbacivanja dokaza, iz razloga što su dobijeni posredstvom mučenja ili zlostavljanja.

Policijski službenici u Uprava policije MUP-a na kantonalnom nivou postupaju po odredbi člana 11. ZKP-a FBiH /Zakonitost dokaza/. Nisu evidentirani slučajevi da je sud odbacio dokaze zasnovane posredstvom mučenja i zlostavljanja, odnosno kršenja navedene odredbe ZKP-a FBiH.

Član 16.

24. U RS Ministarstvo unutrašnjih poslova u okviru svoje baze Analitički izvještaji - Sprečavanje i otkrivanje kriminaliteta, vodi evidencije koje sadrže podatke koji se odnose na krivična djela „Ugrožavanje sigurnosti“ i „Javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje“, koja su usmjerena prema LGBT licima, odnosno gdje je kao motiv izražena mržnja prema ovim licima po osnovu njihove spolne orijentacije. U toku 2020. i 2021. godine nije bilo evidentiranih slučajeva koji bi se mogli dovesti u vezu sa mržnjom prema LGBTI licima.

U BD BiH, u praksi suda nisu evidentirani slučajevi krivičnih djela protiv lezbejki, homoseksualaca, biseksualnih i transrodnih osoba, kao niti u Upravama policije MUP-a na kantonalnom nivou.

25. Definicija pojma „krivičnog djela iz mržnje“ je uvrštena u Krivične zakone oba entiteta i BD BiH, te su uvedeni kvalifikovani oblici određenih krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Svi krivični zakoni u BiH sadrže posebnu odredbu kojom se zabranjuje u širokom smislu izazivanje rasne nacionalne i vjerske mržnje, te mržnje po drugim osnovima kao što su boja kože, spol, seksualno opredjeljenje, invaliditet, rodni identitet, porijeklo ili kakve druge osobine. U KZ FBiH ugrađena je odredba koja predviđa kažnjavanje za javno poricanje ili opravdanje genocida, zločina protiv čovječnosti ili počinjenih ratnih zločina utvrđenih pravosnažnom odlukom Međunarodnog suda pravde, Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili domaćeg suda. Podatke o govoru mržnje, i krivičnih djela iz mržnje u širem smislu, prikuplja VSTV BiH putem SIPO sistema

U BD BiH rijetki su slučajevi počinjenja krivičnih djela zločina iz mržnje. Kao primjer može se navesti slučaj iz 2007. godine, kada je četvero lica optuženo za ispisivanje grafita na nekoliko javnih i privatnih zgrada u Brčkom. Međutim, inače u praksi suda nema slučajeva krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Na kantonalnom nivou, Uprava policije MUP-a KS također nije evidentirala slučajeve u kojima je bilo potrebno preduzeti mjere zaštite novinara i medijskih radnika koji razotkrivaju djela torture ili zlostavljanja ili kažnjavanja.

*Podaci za RS su dati kroz tabelu u Aneksu 2 uz Izvještaj.

26. VM BH je februara 2018. usvojilo Akcioni plan o obrazovanju iz ljudskih prava novinara i

medijskih profesionalaca na osnovu Smjernica za obrazovanje ljudskih prava UN-a iz decembra 2015. na osnovu kojih ADS BiH provodi obuke za službenike za informisanje.

MLJPI BiH je u saradnji sa MP BiH i MS BiH sačinilo Izvještaj o slobodi govora i stanju medijskih sloboda u BiH koje je VM BiH usvojilo oktobra 2016. i u kojem je predložena mjera da se u krivično zakonodavstvo ugradi krivično djelo napada na novinare.

U skladu sa raspoloživim podacima, došlo je do smanjenja broja neriješenih predmeta koji se vode u vezi krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti za 10%, u poređenju sa brojem takvih predmeta riješenih 2015. godine.

U RS sloboda mišljenja i izražavanja i sloboda informisanja, uključujući zaštitu novinara, je regulisana Zakonom o javnom informisanju – prečišćeni tekst³⁷, Zakonom o slobodi pristupa informacijama³⁸ i Zakonom o zaštiti od klevete³⁹, dok se zaštita novinara ostvaruje kroz krivični i prekršajni postupak. Tako je npr. Krivičnim zakonikom RS⁴⁰ između ostalog propisano kao posebno krivično djelo Povreda slobode izražavanja misli (član 161).

U vršenju poslova iz svoje nadležnosti zaposleni u Ministarstvu dužni su da poštuju ljudska prava i slobode, bez obzira na rasu, pol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovijest, socijalno porijeklo, rođenje, obrazovanje, imovinsko stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili druge okolnosti. Shodno navedenom, ukoliko lice koje je po zanimanju novinar, prijavi događaj koji se prema važećoj zakonskoj regulativi kvalifikuje kao krivično djelo ili prekršaj, pripadnici Ministarstva postupaju u skladu sa odredbama Krivičnog zakonika RS, Zakona o krivičnom postupku RS⁴¹, Zakona o prekršajima RS⁴² i Zakona o javnom redu i miru⁴³. Navedena legislativa se zasniva se na Ustavu Republike Srpske i opštepriznatim načelima i normama međunarodnog prava, te za osnovnu funkciju ima zaštitu osnovnih prava i sloboda čovjeka i drugih osnovnih individualnih i opštih vrijednosti koje su ustanovljene ustavom i međunarodnim pravom.

MUP RS vodi i Registar napada i drugih incidenata koji se odnose na napade na novinare i medijske radnike.

Radilo se i na senzibilizaciji i na jačanju profesionalizama policijskih službenika u odnosima prema novinarima od ponašanja na terenu do samog zaprimanja prijave i taj proces će biti nastavljen i u narednom periodu.

U BD BiH, u praksi suda do sada nisu zabilježeni slučajevi krivičnih djela protiv novinara koji razotkrivaju djela torture ili zlostavljanja ili kažnjavanja.

27. U BD BiH, u postupku izrade teksta Zakona o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona BD BiH⁴⁴, preporuke Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH koje se odnose na usvajanje zakonskih odredbi kojima će se, tamo gdje to do sada nije učinjeno, izričito zabraniti tjelesno kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i porodicu, su uvrštene kao prijedlog u daljoj proceduri.

Krivični zakon BD BiH⁴⁵ propisuje krivično djelo „Nasilje u porodici“ gdje je kao kvalifikovani oblik određeno krivično djelo počinjeno prema djetetu ili maloljetniku. KZ BD BiH kao kvalificirani oblik propisuje i druga krivična djela ukoliko su ona učinjena prema

³⁷ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 10/97;

³⁸ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 20/01;

³⁹ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01;

⁴⁰ "Službeni glasnik Republike Srpske" brojevi 64/17, 104/18, 15/21 i 89/21;

⁴¹ „Službeni glasnik Republike Srpske“ brojevi 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21;

⁴² „Službeni glasnik Republike Srpske“ brojevi 63/14, 110/16 i 100/17;

⁴³ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 11/15;

⁴⁴ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ broj 23/07;

⁴⁵ „Službeni glasnik BD BiH“ broj 19/20;

djeci, npr. „Navođenje na samoubistvo i pomaganje samoubistvu“, „Otmica“, „Bludne radnje“, „Upoznavanje djeteta sa pornografijom“, „Omogućavanje uživanja opojnih droga“, itd.

Ostala pitanja

28. Krivična djela vezana za terorizam propisuje KZ BiH. Borba protiv terorizma je u nadležnosti FUP propisane Zakonom o unutrašnjim poslovima FBiH. Policijski službenici FUP-e kontinuirano prikupljaju operativna saznanja vezana za lica ili grupe koja se mogu dovesti u vezu sa terorizmom ili nasilnim ekstremizmom, o čemu se obavještava nadležno tužilaštvo i sprovodi istraga pod nadzorom istog. Pripadnici ove Uprave postupaju po odobrenom Akcionom planu za prevenciju i borbu protiv terorizma. FUP je član više grupa ili državnih tijela, kao što su: Operativna grupa za borbu protiv terorizma, Udarne grupe za borbu protiv terorizma, Radne grupe za procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i dr., Radne grupe za izradu Strategije za prevenciju i borbu protiv terorizma BiH (2021.-2026.) i dr.

U RS Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite je, postupajući u skladu sa nadležnostima i zaduženjima iz Akcionog plana Vlade RS za prevenciju i borbu protiv terorizma 2016-2020. godine, donijelo Operativni plan za prevenciju i borbu protiv terorizma, o čijoj realizaciji izvještava MUP RS.

29. Vezano za poduzete mjere u zatvorskom sistemu BiH, u vezi pandemije COVID-19 od strane MP BiH donesene su odluke u skladu sa domaćim propisima, te preporukama VE i SZO u vezi mjera za vrijeme pandemije. U cilju uspješnog svladavanja pandemije, izdata su mišljenja i instrukcije od februara do juna 2020. godine, sa ciljem primjene posebnih mjera u vezi posjeta, izlazaka, unutarnjih aktivnosti i kretanja uz poštivanje ljudskih prava najviših svjetskih standarda i odluka Ustavnog suda BiH, kao i pozitivnih zakonskih propisa iz zakona BiH o izvršenju krivičnih sankcija pritvora i drugih mjera, koja regulišu pitanje zdravstvene zaštite i postupanja prema osobama lišenim slobode za vrijeme pandemije posebno imajući u vidu zarazne bolesti.

U RS aktivnosti tokom pandemije COVID-19 usmjerene predviđene su Planom vakcinacije u RS i to za: korisnike i zaposlene u ustanovama za smještaj starijih lica i drugim ustanovama za smještaj i drugotrajnu njegu, kao i zdravstvene radnike, uključujući pomoćno osoblje koje u toku obavljanja posla u zdravstvenoj ustanovi dolazi u kontakt sa pacijentima. Planom vakcinacije u RS ove grupe su definisane kao grupe koje su prioritetne za vakcinaciju. Predmetnim planom je predviđeno da s obzirom na visoki rizik od širenja virusa u zatvorenim sredinama kao što su domovi za starija lica te na visoku učestalost obolijevanja, visoku učestalost teških formi bolesti i stope smrtnosti među korisnicima ovih ustanova, zbog njihove starije dobi i učestalih hroničnih oboljenja, na početku kampanje vakcinacije, kada su bile dostupne prve količine vakcina, one su se usmjeravale prema korisnicima navedenih ustanova. Zbog visoke izloženosti, kao i zbog mogućnosti prenošenja infekcije na osjetljivu populaciju pacijenata u zdravstvenim ustanovama, zdravstveni radnici su također bili prioritet za vakcinaciju.

U BD BiH, u odnosu na pandemiju Korona virusom, mjere koje se preduzimaju u odnosu na lica koja se nalaze u staračkim domovima, bolnicama ili ustanovama za lica sa mentalnim i psihosocijalnim invaliditetom su: ograničen ili nedozvoljen pristup posjetama zbog

sprečavanja širenja zaraze; redovni pregledi u skladu sa epidemiološkim mjerama, testiranja potencijalnih zaraženih štićenika/pacijenata; izolacija istih u zasebnim prostorijama u okviru ustanove.

Uprava policije MUP-a na kantonalnom nivou uvažavaju dostavljene preporuke nadležnih zdravstvenih, epidemioloških, sanitarnih i drugih organa u kontekstu pandemije korona virusom, kao i principe u vezi sa tretmanom lica lišenih slobode u kontekstu pandemije.

Opšte informacije o drugim mjerama i razvoju događaja koji se odnose na primjenu Konvencije u državi potpisnici

30. Ispred Uprave policije MUP-a KS navodimo da se od 2016. godine u kontinuitetu putem instruktivnih depeša policijskog komesara, svim policijskim službenicima nalažu konkretne mjere i radnje naznačene u preporukama Komiteta, da se putem nadležnih organizacionih jedinica prati primjena i provedba zakonskih i podzakonskih propisa koji regulišu rad policijskih službenika, a posebno Zakon o policijskim službenicima, Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti policijskih službenika Uprave Policije MUP-a KS, Pravilnik o radu Jedinice za profesionalne standarde, Policijski etički kodeks, kao i primjena odredbi KZ i ZKP FBiH, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH, te drugih zakona i podzakona kojima su određene zabranjene i nedozvoljene radnje i za koje su propisane sankcije. Uprava policije MUP-a KS u skladu sa trenutnim materijalnim i kadrovskim kapacitetima ulaže maksimalan napor da organizira i provede adekvatne oblike edukacije za sve policijske službenike s ciljem implementacije odredbi Konvencije i preporuka Komiteta.

SKRAĆENICE

BiH – Bosna i Hercegovina

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

BD BiH – Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

MLJPI BiH – Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

MP BiH – Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine

MS BiH – Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine

ARS BiH – Agencija za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini

VM BiH – Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

VSTV BiH – Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine

FMUP – Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova

FUP – Federalna uprava policije

MUP KS – Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo

MUP TK – Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona

MUP BPK – Ministarstvo unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona

MUP ZDK - Ministarstvo unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona

ADS BiH – Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine

ZKP BiH – Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

DMS – Dejtonski mirovni sporazum

NPM – Nacionalni preventivni mehanizam

OP – Opcioni protokol

KZBiH – Krivični zakon Bosne i Hercegovine

KM – konvertibilna marka (valuta)
SAD – Sjedinjene američke države
VE- Vijeće Evrope

ZAKLJUČAK

Prijedlog teksta Sedmog periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o primjeni UN Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni pripremila je Interresorna radna grupa koju su sačinjavali imenovani stručni predstavnici iz sljedećih institucija, a prema Odluci Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH o formiranju Interresorne radne grupe za izradu navedenog izvještaja broj: 01-37-1-1161-22/21 od dana 28.10.2021. godine, kako slijedi:

1. **Amela Hasić**, koordinatorica Interresorne radne grupe, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
2. **Ajla Nanić**, članica, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
3. **Dino Borovina**, član, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
4. **Vanja Vujadin**, članica, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
5. **Lejla Čopelj**, član, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine;
6. **Sanela Latić**, član, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine;
7. **Lejla Hadžić**, član, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine;
8. **Radoslav Ćorović**, član, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine;
9. **Damir Sapina**, član, Federalno ministarstvo pravde;
10. **Nenad Mirkonj**, član, Ministarstvo pravde Republike Srpske;
11. **Nermin Softić**, član, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova;
12. **Adisa Mehić**, član, Federalno ministarstvo zdravstva;
13. **Milka Dančević**, član, Federalno ministarstvo zdravstva;
14. **Esma Palić**, član, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike;
15. **Gordana Bjelajac**, član, Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske;
16. **Mišel Krajišnik**, član, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS;
17. **Sanja Skenderija**, član, Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite Republike Srpske;
18. **Nada Pejnović**, član, Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju Republike Srpske;
19. **Senka Petković**, član, Odjel za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta;
20. **Dejan Đurović**, član, Pravosudna komisija Brčko distrikta;
21. **Zlatko Pejić**, član, Policija Brčko distrikta;
22. **Dubravka Lukač**, član, Policija Brčko distrikta.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, u cilju ispunjavanja obaveza Bosne i Hercegovine kao međunarodnog subjekta koji podnosi izvještaj o primjeni UN Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, predlaže da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, nakon razmatranja prijedloga navedenog Izvještaja, donese sljedeće:

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Sedmi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni UN Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni sa pratećim Aneksima 1 i 2, za referentni period januar 2017.-decembar 2021. godine;

2. Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice da Sedmi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni UN Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, za referentni period januar 2017.-decembar 2021. godine, putem Ministarstva vanjskih poslova BiH, dostavi UN Komitetu protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, po usvajanju istog na sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.